

ESZTERHÁZY KÁROLY KATOLIKUS EGYETEM
PEDAGÓGIAI KAR
GYÓGYPEDAGÓGIAI INTÉZET

AZ INFOKOMMUNIKÁCIÓS TECHNOLÓGIAI ESZKÖZÖK GYERMEKI
BESZÉDFEJLŐDÉSRE GYAKOROLT HATÁSAI

Témavezető:
Dr. Dávid Mária
gyógypedagógus - pszichológus
intézetigazgató főiskolai tanár

Készítette:
Murár Nóra
Gyógypedagógia BA
logopédia szakirány

EGER, 2022.

Tartalomjegyzék

BEVEZETÉS	3
1. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS	5
1.1 Az infokommunikációs eszközök fogalma, elterjedése és hatásai	5
1.1.1 A digitális eszközök hatása a gyermekekre	7
1.1.2 Az infokommunikációs technológiák hatása az Alfa generációra	9
1.2. A beszéd- és nyelvi fejlődés és az IKT eszközök erre gyakorolt hatásai	11
1.2.1 A tipikus beszédfejlődés	11
1.2.2 Az atipikus beszédfejlődés	16
1.3 A digitális eszközök és a beszédfejlődés összefüggései	19
2. AZ INFOKOMMUNIKÁCIÓS ESZKÖZÖK ÉS A BESZÉDFEJLŐDÉS ÖSSZEFÜGGÉSEI CÍMŰ KUTATÁS BEMUTATÁSA.....	21
2.1. A kutatás célja, kérdésfelvetései és hipotézisei	21
2.2. A kutatás módszere és eszközei	22
2.3. A vizsgálati minta	24
2.5. A vizsgálati eredmények	26
2.4. Diskusszió.....	41
III. ÖSSZEFOGLALÁS	44
IRODALOMJEGYZÉK.....	46
MELLÉKLETEK	53

BEVEZETÉS

A pályamunkámban az információs és kommunikációs technológiák (továbbiakban: IKT), illetve az ÉKM (Konok és mtsai. 2020), tehát a tabletek és telefonok használatáról és a beszédfejlődésre gyakorolt hatásairól írok. Azért tartom fontosnak ezt a témát, mert az elmúlt években egyre nagyobb szerepet kapott a mi életünkben és a gyerekekében is egyaránt az eszközhasználat (pl. online oktatás). Úgy gondolom, hogy még nem is sejtjük, hogy milyen jelentős hatásai lehetnek a későbbiekben a nagymértékű eszközhasználatnak. A kutatás fontosságát jelzi még, hogy az eszközök egyre több háztartásban jelen vannak és ezáltal egyre több gyermeket érintenek. Még a gazdaságilag nehéz háztartásokban is egyre több gyermek használ naponta újabb digitális technológiákat, például interaktív és mobil eszközöket. (1)

Azonban, akihez eljut, nagy felelősséget is kap a kezébe. A gyermek akarva-akaratlanul találkozik az eszközökkel, játszik velük, köszönhetően a végtelen gyermeki kíváncsiságnak és természetesen annak, hogy szeretné szüleit utánozni. Így az is egy fontos tényező lesz, hogy milyen példát mutatnak a felnőttek. A szülők televíziós háttérhasználatával elvonja a figyelmet a szülő-gyermek interakcióról és a gyermeki játékról. A mobileszközök gyakori használata kevesebb verbális és nonverbális interakcióval jár a szülők és gyermekek között és több szülő-gyermek konfliktushoz is társulhat. (1)

Ha a szülők eszközhasználati ideje magas, ezáltal a gyermeké is, és emiatt nem jut idő arra, hogy mondókázzanak, mesét olvassanak nekik vagy egyszerűen szaladgáljanak a kertben, annak feltehetően érezhető hatásai lesznek a későbbiekben. Ezen érezhető hatások közül egyet Boldizsár Ildikó (2014) meseterapeuta is említ egy interjújában. „A meseterápiára hozott gyerek, ha sokat néz tévét, vagy folyamatosan internetet használ, nagyon nehezen mozgítható ki, mert már egy olyan nyelv birtokában van, ami szinte kizárja azt, hogy értse ezt a másik nyelvet.” (Boldizsár in: Szekeres, 2014). Emellett az animációs mesékben látható artikuláció nem felel meg az élő emberekével és nem is alkalmas arra, hogy a gyermek tanuljon belőle. Kiforratlan szimbolikus, memória- és figyelmi készségeik miatt a csecsemők és kisgyermekek nem tudnak tanulni a hagyományos digitális médiából úgy, ahogyan a szülőkkel való interakciókból, és nehezen tudják átvinni ezt a tudást a háromdimenziós tapasztalataikba. (1)

Egy másik kutatásban (Dávid és mtsai. 2019) az IKT eszközöknek az expresszív szókincsre gyakorolt hatásait vizsgálták. Ez alapján azt állapították meg, hogy a nyelvi fejlődés szempontjából is fontos foglalkozni a technológiai eszközök használatával és annak hatásaival.

A pályamunkámban arra keresem a választ, hogy ez a nagymértékű fejlődés a technológiában milyen mértékű hatást gyakorol a gyermekek beszédfejlődésére.

Ennek felmérésére Dávid és munkatársai (2019) alapján egy szülők számára szóló IKT használati kérdőívet alkalmazok és a részletesebb eredmény érdekében a Szól-e? vizsgálattal vetem össze.

A pályamunka felosztása a fentebb említett témákon végignézve a következőképpen alakul. Az első részben kifejtem az IKT eszközök alapfogalmait és hatásait. Ezt követően a normál és az atipikus beszédfejlődésről írok, majd felvázolom azt, hogy miért okozhat változásokat a magasabb mértékű használata az eszközöknek. A második rész témája a kutatás kifejtése lesz. Itt a dokumentumelemzés és a kérdőív eredményeit fejtem ki. Majd elemzem a hipotéziseket, illetve, hogy felvet-e újabb kérdéseket. Végül összegzem a végső gondolatokat és feltüntetem az irodalomjegyzéket, a mellékleteket és természetesen a kérdőív kérdéseit is.

1. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

1.1 Az infokommunikációs eszközök fogalma, elterjedése és hatásai

Az első és legfontosabb, hogy a már sokat emlegetett IKT eszközök fogalmát tisztázzam. „Az információs technika (IT) vagy információs és kommunikációs technika (IKT) a technológiák egész sorát fogja át. Nincsenek elfogadott módszerek az IKT definiálására, ami nem meglepő, mivel a fogalom a mobiltelefontól a személyi számítógépig, a műholdas hírközléstől a számítógéppel segített tervezésig és a számítógéppel integrált gyártásig, illetve a videófelvevőtől a szuperkomputerig, valamint a zsebszámológéptől a színes televízióig mindent magába foglal.” (Molnár, 2008: 258).

Az újfajta információs társadalom rohamos fejlődése a világ legtöbb pontján a XXI. század elejének a jellemzője. Ez a fajta fejlődés nem csak a gazdasági fejlődés motorjának tekinthető, hanem a társadalmi változások egyik mozgatórugójának is. (2) Prensky (2001) nyomán ezt a robbanásszerű növekedést és fejlődést a digitális technológiában nevezhetjük „szingularitásnak” is, hiszen megjelenésük olyannyira megváltoztatta az életünket és a világot, hogy már visszafordíthatatlanok. Ez a fejlődés azt is eredményezi, hogy egyre több emberhez jutnak el ezek az eszközök. A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (továbbiakban: NMHH) adatai alapján látható, hogy a mobiltelefon előfizetések száma 1990-től 2019-ig több, mint a háromszorosára nőtt (1. sz. melléklet). A számítógép használók aránya Magyarországon pedig, 2005-ben 43% volt és 2017-re már 75%-ra emelkedett. (2. sz. melléklet) Végül pedig az internethasználók száma 1990-ben 0 ezer db volt Magyarországon, 2019-re ez a szám 7784 ezer db-ra emelkedett (3. sz. melléklet). Emellett a használat megnövekedése és a gyors elterjedés azt is hozza magával, hogy a gyerekek egyre hamarabb kapcsolatba kerülnek ezekkel az eszközökkel. Az USA-ban a 23 hónaposnál fiatalabb gyerekek átlagosan 42 percet, a kettő és négy év közöttiek átlagosan 2 óra 39 percet töltenek képernyő, nagyrészt TV előtt (Barr és mtsai, 2018 idézi: Csapóné 2019). Magyarországon Dávid és munkatársai (2020) 192 olyan szülőt kérdeztek meg, akiknek három év alatti a gyermekük, arról, hogy milyen a gyermekük IKT-használata. Az ő adataik alapján a gyerekek 36,46%-a már kétéves kora előtt használja a televíziót, 27,60%-a az okostelefont és 19,27%-a pedig a tabletet. Egy másik kutatás adatai pedig azt mutatták, hogy míg a 2012-es adatok szerint a 3 évnél fiatalabbak alig pár százaléka használt okostelefont és/vagy tabletet, 2016-ban a 3-4 éves gyerekek már 54%-a használt mobil és/vagy tablet eszközöket, a 4-5 évesek körében pedig ez a szám már 61%. (Konok és mtsai. 2020)

Azt gondolom, hogy mivel ilyen gyorsan és ilyen nagy számban terjedtek el az eszközök, fontos az általuk okozott változásokról és hatásokról beszélni. Az eszközök olyan mértékű átalakulást hoztak az életünkbe, hogy a generációink besorolásában is fontos szerepet kaptak. Ez azért érdekes, mert McCrindle és Wolfinger (2010) nyomán olvashatjuk, hogy ezek a címkék, melyeket adtak a generációknak, magát a generációs profilt tükrözték és általában globálisan alkalmazhatók, így feltehetően az egész társadalmat érintik. Ez még inkább az ehhez kapcsolódó kutatások jelentőségét erősíti. Alapvetően a generációkutatásokat a 20. század második felére tehetjük. Több kutatás és számos vita is létezik ezek kapcsán, de a következőkben a meghatározó jellemzőket láthatjuk generációnként 1961-től, főként az IKT eszközökre koncentrálva Komár (2017) írása alapján.

Digitális bevándorlók – X generáció (1961–1981)

Ezekre az emberekre leginkább jellemző tulajdonságok a megoldáskeresés, a megbízhatóság és a kontrollált magatartás. A szakmájukra igényesek és a megfelelő tudásuk is megvan hozzá. A motivációjuk főként a munkájukhoz tartozik, tehát a pénz, a státusz és az, hogy a társadalomban minél fentebb juthassanak. Az ehhez a generációhoz tartozó emberek még nem a digitális eszközökkel nőttek fel, hanem később találkoztak velük. Nekik már nagyobb korukban kellett az eszközök használatát megtanulniuk.

A digitális bennszülöttek első generációja – Y generáció (1982–1995)

Ez a generáció már egy teljesen más profilt mutat. Egyrészt már a modern technika fejlődésével nőttek fel, másrészt rájuk jellemző a mai világban sokat használt „multitasking”. Ennek meghatározására többféle megközelítés is létezik. Barabási (2008) szerint ez egy olyan készség, ami által több dolgot képes egyszerre az ember hatékonyan elvégezni. Motivációjukat tekintve az egyéni előrelépés helyett, inkább szeretnek társakkal együtt dolgozni és erősen hatnak rájuk a kortárs csoportok. Emellett viszont kiszámíthatatlanok és céltalanok lehetnek.

Netgeneráció / Digitális bennszülöttek – Z generáció (1996–2010)

Ismét nagy változás látható ebben a generációban az előzőhöz képest. Motivációjukat tekintve megváltoztak az emberi kapcsolataik és kommunikációjuk is, azáltal, hogy ők már beleszülettek ebbe a világba. Jelentkezik egy probléma is mely, főként az online térhez köthető. A való világban nehezen kezelik a konfliktusokat, így agresszívak és neheztelt az indulatkezelésük.

Alfa generáció (2010–)

Erről a generációról, még kevés információ van a birtokunkban. Több megközelítés is tartozik hozzájuk, van, ahol új csendes generációként emlegetik, vannak esetek, ahol pedig megerősödött agresszió figyelhető meg. Ez az a generáció, ami a kutatásom középpontjában áll, így az is céljaim közé tartozik, hogy az erről a generációról konkrétabb képet alkossak és több információt tudjak meg róluk.

Összességében látható, hogy a mostani gyermekek már az internet világába csöppennek bele és emiatt egyre hamarabb léphetnek kapcsolatba az eszközökkel. Így különösképpen az új generációkra vagyis Prensky (2001) és Tari (2011) szerint a digitális bennszülöttekre, illetve a későbbi generációkra vannak hatással az eszközök.

1.1.1 A digitális eszközök hatása a gyermekekre

„Nem rossz, nem nagyon rossz, hanem végzetes.” – hangzik el Donauer (2021) szájából, egy vele készített videóban. Ebben arról beszél, hogy az online platformok létrehozói tudatosan arra törekedtek, hogy az ember leggyengébb pontjára hassanak és ezáltal kialakuljon bennük a függőség. Elmondása szerint az eszközhasználat már bizonyítottan anatómiai változásokat is eredményez. Egyes fiataloknál a jobb homlok- és halántéklebeny leépülését tapasztalták. Ez általában az idősebbeknél frontotemporális demenciaként ismert. Ebben az esetben az idős emberek teljes személyiségváltozáson mennek keresztül. Ez történik a fiataloknál is, hiszen egyre inkább jellemző rájuk az önzőség, az empátia hiánya, az önfejűség és a kíméletlenség. Donauer (2021) hangsúlyozza, hogy nem az eszközhasználat tényével, hanem a mértékével van a probléma. Az pedig a szülők felelőssége, hogy ezen a téren szabályokat vezessenek be és egyfajta mederben tartsák az eszközhasználatot. „20-20-20”, mondja Donauer (2021). Szerinte 20 perc után búcsút kell mondania az eszköznek, bármit is készít a gyerek. Ezt követően pedig fontos, hogy társaságba vagy közösségbe menjen és ott minőségi időt töltsön el.

Az Amerikai Gyermekgyógyászati Akadémia (2016) több egészségügyi és fejlődési aggályt is felsorakoztat, amelyek az infokommunikációs eszközökkel kapcsolatosak.

Az első az elhízás: Az óvodáskorban történő intenzív médiahasználat összefüggésbe hozható a testtömeg index növekedésével. Ez magyarázatot adhat a kisebbségi gyermekek elhízási kockázatának egyenlőtlenségeire, és megalapozza a későbbi gyermekkori súlygyarapodást. (1)

A második tényező, amit veszélyeztethet az az *alvás*: Az eszközhasználat megnövekedett időtartama és a televízió, számítógép vagy mobilkészülék jelenléte a hálósobában a kora gyermekkorban összefüggésbe hozható a kevesebb alvással. Még az esti órákban is IKT eszköznek kitett csecsemőknél jelentősen rövidebb az éjszakai alvás időtartama, mint azoknál, akik nem voltak kitéve esti képernyőzésnek. (1)

A harmadik tényező a gyermekkori fejlődés: A népszerűsége alapuló vizsgálatok továbbra is összefüggést mutatnak a koragyermekkorban történő túlzott tévénézés és a kognitív, nyelvi és szociális/érzelmi késedelem között, ami valószínűleg a szülő-gyermek interakció csökkenésének következménye. (1)

A negyedik, a szülői médiahasználat: A szülők háttérben történő televízióhasználat elvonja a szülő-gyermek interakcióról és a gyermeki játékról a figyelmet. Emellett mobileszközök erőteljes szülői használata kevesebb verbális és nonverbális interakcióval jár együtt, így több szülő-gyermek konfliktussal járhat. (1)

Fontos azonban megjegyezni, hogy a hatások a különböző területek szerint eltérőek lehetnek. A kognitív képességek terén Dávid és mtsai. (2015) számos pozitív hatást sorakoztatnak fel, természetesen hangsúlyozva a használat mennyiségét és minőségét. Több kutatásra alapozva megállapították, hogy pozitív hatást gyakorolnak az IKT eszközök például az önszabályozó tanulás kialakulására, a gyorsabb információfeldolgozásra, a jobb kommunikációs és önszabályozási képességekre, a szisztematikusabb feldolgozásra és a vizuális intelligenciára.

Emellett persze itt is megjelennek negatív hatások, például a kritikai gondolkodás csökkenése és az emlékezet romlása, illetve negatív hatást gyakorolhat még az absztrakt szókinszerekre, az induktív problémamegoldásra és a képzeleti tevékenységekre. A képzeletre gyakorolt negatív hatást Boldizsár Ildikó is említi egy vele készített interjúban. „Az egy dolog, hogy nem érti magát a mesét, mert mondjuk unalmasnak tartja, de minden későbbi tanulás alapja az, hogy el tudja-e képzelni azt, amit lát. Kudarccal éri az irodalom órán, de egy fizikai kísérletnél is.” (Boldizsár in.: Szekeres, 2014). Ezenkívül a gyakori eszközhasználat párhuzamba hozható az izmok és csontok problémáival is, hiszen gyakran huzamosabb ideig egy statikus pozícióban maradnak. Ez okozza a nyak-váll és a hát alsó részén jelentkező fájdalmat, amiről egyes páciensek számoltak be. (Dávid és mtsai. 2015) Gyarmathy (2019) szintén a mozgás jelentőségét és annak hiányát is említi. „A 21. századra a technikai eszközök fejlődése, különösen az infokommunikációs technológia megjelenése, átalakította a mindennapokat. A mobilitás visszanyerése során a gyerekek a korábbiakhoz képest még kevesebb aktivitáshoz jutnak, mert a mobilitást lehetővé tevő eszközöket csak passzívan

használják. Így az iskolaérettséghez szükséges mindennapi tapasztalatok elégtelenek.” (Gyarmathy et al. 2019: 116).

Mindemellett a viselkedés területén is veszélyforrást jelenthetnek az eszközök, hiszen „Az Internet számos serdülő számára oly mértékben addiktív lehet, hogy megnő a kockázata annak, hogy elveszítik a kontrollt viselkedésük felett (Eppright, Allwood, Stern és Theiss, 1999; Kaltiala-Heino, Lintonen és Rimpela, 2004). A számítógéptől való függőség a viselkedéses addikciók közé tartozik. Különösen azok veszélyeztetettek, akik hajlamosak a szociálisan inaktív életmódra és, akiknek alacsony az önértékelése (Demetrovics és Koronczai, 2010).” (Dávid és mtsai. 2015: 169).

Zóka (2019) szerint is az infokommunikációs eszközök egyre korábbi felhasználásával kapcsolatban egyes előnyök mellett, több veszélyeztető tényező is felmerül. Szerinte vannak olyan eszközök, amik erősítik a társas kapcsolatokat, hiszen egyes játékokat közösen tudnak játszani akár a gyerekek, akár a szülők vagy a pedagógusok. Viszont ezeknek meg kell felelniük az életkori sajátosságoknak és valódi tanulási tartalommal kell, hogy rendelkezzenek. Emellett viszont hangsúlyozza, hogy ezek nem helyettesítik az igazi interperszonális kapcsolatokat. A képernyőmentesség mára már elérhetetlen, viszont az a szülők és pedagógusok felelőssége, hogy jól használják ezeket az eszközöket.

Összességében a hatás lehet negatív vagy pozitív egyaránt, de az biztos, hogy a digitális bennszülöttek Tari (2011) és Prensky (2001) szerint már megszokják ezt a fajta a gyors információszerzést és képesek a párhuzamos feldolgozásra, illetve egyszerre több dologgal is képesek foglalkozni (multitasking). Chassikos és mtsai. (2016) azonban már ezt a jelenséget a 4 évnél fiatalabb gyermekeknél is megfigyelték.

1.1.2 Az infokommunikációs technológiák hatása az Alfa generációra

A kormány által 1536/2016. (X. 13.) kormányi határozattal elfogadott Magyarország Digitális Oktatási Stratégiája (2016), szerint erre a generációra (3-7 év) egyre nagyobb veszélyt tartogatnak a nem megfelelően ellenőrzött tartalmak. Emellett itt is kiemelik a szülői minta fontosságát és jelentőségét. (4)

Gerebenné, Reményi és Rosta (2021) arról írnak könyvükben, hogy a mostani kisgyermekeknél a szenzomotoros rendszer lassabb fejlődése és gyengébb működése is előfordul. Szerintük ezt okozhatja a kevesebb és/vagy korlátozott mozgás, illetve az információs technológia gyors fejlődése, ezáltal a képi ingerek túlsúlya.

Chassiakos és mtsai. (2016) pedig a következőkre hívja fel a figyelmet: Az eszközhasználat a korai korszakban, magas időtartamban és nem megfelelő minőségben jelentős független előrejelzői lehetnek a rossz végrehajtoi működésnek (impulzuskontroll, önszabályozás), valamint „az elmélet elme” hiányosságainak (azaz mások gondolatainak és érzéseinek megértésének képessége). Ezen a téren az Eötvös Lóránd Tudomány Egyetem (ELTE) Etiológiai Tanszéken működő Alfa Generáció Labor is észrevette az eltérést. Szerintük az ok az lehet, hogy a sok használat elveszi az időt például a szerepjátékoktól, amik fontosak a megfelelő társas készségek fejlődéséhez.

Ezen kívül egy másfajta figyelmi feldolgozást is azonosítottak. Ezt Konok és mtsai. (2020) vizsgálták egy, az óvodások figyelmi működést vizsgáló kutatásukban. Azt az eredményt kapták, hogy a rendszeres ÉKM használók a lokális ingerekre, míg az ÉKM-et nem használók, a globális ingerekre voltak érzékenyebbek. Ennek részletesebb felfedésére Konok és mtsi. 2021-ben elvégeztek egy újabb kutatást. Itt az volt a cél, hogy bebizonyítsák, hogy az ÉKM eszközök okozzák-e a figyelmi működések eltérését. Eredményképp pedig beigazolódott, amit feltételeztek. A vizsgálat során a gyermekek egyik felének ÉKM eszközöket adtak, mielőtt vizsgálták volna a figyelmüket, a gyermekek másik felének pedig nem ÉKM-es játékokat adtak. Ez alapján kiderült, hogy akár 6 percnyi eszközhasználat is befolyásolhatja a figyelmi működést. Ezt azzal magyarázzák, hogy ezeken az ÉKM eszközökön általában nem látunk globális képet, csak akkor láthatjuk az egészet, ha tovább görgetünk. Illetve sok apró információt is tartalmaznak a képernyő egyes részei. A távlati hatásokról még folynak a kutatások, de ha pár percnél ilyen jelentősége van, valószínűleg a későbbiekben bekövetkehetnek majd nagyobb változások is.

Habár itt már a hat perc jelentőségéről beszélünk, az Amerikai Gyermekgyógyászati Akadémia (2016) a kettő és öt év közötti gyermekek médiahasználatára egy órás korlátozást ír elő. Ez azért fontos, hogy a gyermeknek legyen elég ideje más fontos dolgokra is, amik az egészségük és a fejlődésük szempontjából jelentősek (pl. a már említett szerepjátékok). Emellett a médiahasználati szokás kialakításánál meg kell előzniük az esetleges elhízást, illetve felhívják a figyelmet arra, hogy olyan tartalmakat alkalmazzanak a szülők, amelyek oktatási és proszociális tartalmakat érintenek és hasznos a gyermekek számára.

1.2. A beszéd- és nyelvi fejlődés és az IKT eszközök erre gyakorolt hatásai

1.2.1 A tipikus beszédfejlődés

„A 21. századi nyugati típusú társadalmakban a nyelvi képesség jelentősége óriási a gyermekek fejlődése és a felnőttek életszínvonala szempontjából. A nyelv egyrészt az információátvitel és -strukturálás egyik humánspecifikus leképezési rendszere, másrészt mind mennyiségi, mind minőségi értelemben az emberek közti kommunikáció elsődleges eszköze. Szándékos kommunikatív közléseink többségét nyelvi úton tesszük, és a legkifinomultabb, a tényeket legpontosabban tükröző közlések megformálására elsősorban a nyelvi kód alkalmas.” (Fehérné, Kas és Sós 2018: 3).

Alapvetően az anyanyelvünk elsajátítása a világ minden nyelvén hasonló folyamatokon keresztül zajlik. (Aradi és mtsai. 2019) A nyelv elsajátítása a méhen belül kezdődik és feltehetően 14 éves korig tart, vagyis eddigre éri el a megfelelő fejlettségi szintet. (Rosta 2015) Fontos megemlíteni azonban, hogy magának a beszéd kialakulásának több feltétele is van. Balogh (2004) a következőket sorolja ide:

1. Az ingerekben gazdag beszélő környezet.
2. Azon szerveknek az épsége, amelyek a hangképzésért felelősek, illetve az ezen szervek megfelelő működéséért felelős beszédközpontok fejlettsége, épsége.
3. A hallószervek, pályák és ezeknek a központjainak az érettsége, illetve fejlettsége.
4. A megfelelő beszédmegértés.
5. A hallási emlékezet, illetve a jelentéstároló képesség kialakultága és jó működése.
6. A gyermekek megfelelő motivációja és maga az a hajlam, ami az utánzáshoz szükséges.

A pályamunkámban főként az öt-hat évesek korosztályára szeretném helyezni a hangsúlyt, hiszen a Szól-e? szűrőeljárás az ilyen korú gyermekek vizsgálatára alkalmas. Így a következőkben az ebben az életkorban, illetve az ezt megelőző időszakban jellemző fejlődési utakat és fontos mérföldköveket szeretném leírni és megvizsgálni, az IKT eszközök használatának szempontjából. A beszéd- és nyelvi fejlődés szakaszainak elnevezéséhez és felosztásához Tancz Tünde 2011-es írását használtam fel, majd az egyes időszakokat kiegészítettem több kutatás és szakirodalom segítségével.

Magzati kommunikáció

A kommunikáció szempontjából a hallgatás és az odafigyelés korszaka az, ami már az anyaméhben elkezdődik. Húsz hetesen képes a baba a zajokra reagálni, hiszen a hallószerve már elég fejlett ahhoz, hogy feldolgozza az amniotikus folyadékön átszűrődő hangokat. (Karmiloff és Karmiloff-Smith, 2001, idézi: Györkö és Klein, 2018). Emellett és ennek köszönhetően az újszülöttek előnyben részesítik majd a terhesség alatt gyakran hallott szövegeket, más szövegek helyett. (Györkö és Klein, 2018)

Preverbális szakasz (0-10. hónap)

Abban az esetben, ha a beszédfejlődés tipikus utat jár be, a beszéd és a nyelv elsajátításban a környezet nyújtja az egyik legnagyobb segítséget. Először a család, majd az intézményes ellátás. A korai időszakban a legnagyobb szerepe az anyának van ezen a téren, hiszen egy sajátos nyelvet, a dajkanyelvet alkalmazza a gyermekével a kommunikáció során. (Neuberger, 2014) „A dajkanyelv használata (...) döntő fontosságú abból a szempontból, hogy stimulálja a csecsemők kommunikációs figyelmét és képességeit. (...) A társas közeget eleinte főképpen az édesanya biztosítja számára. Ha viszont ő ezt nem képes segíteni, az az anyagyermek egymásra hangolódás nehezítettsége mellett a csecsemő egész kommunikációs fejlődését hátráltathatja.” (Hajtó és mtsai. 2019: 43) Több kutatásban is olvasható, hogy az eszközök kevesebb szülő-gyermek interakcióhoz vezetnek, itt pedig látható, hogy ez a hiány akár a beszédfejlődésben is negatív hatást okozhat.

A **nulla és három hónapos** időszakban az anyanyelvre hangolódás szakaszában van a gyermek. A környezetének figyelmét a sírással igyekszik felkelteni, így kommunikál. A második hónapban elérkezik a gögicsélés korszaka is, ami főként a beszédszervek próbálgatásán alapul. (Hajtó és mtsai. 2019) Azonban a szülők, ha ezeket a próbálgatásokat is jelzésértéklűnek tekintik, jelentést tulajdonítanak neki és ezt követően valami kellemes történik a babával (pl. etetik, szeretgetik), ez az önkéntelen hangadás a hatodik hónap környékére akaratlagossá válik és valóban jelentése lesz. (Györkö és Klein, 2018) Három hónapos korában már a sírásának jellegét a szükségleteinek megfelelően változtatja és kettős magánhangzók is felfedezhetők benne (pl. au, óá). A családtagokat az ún. szociális mosollyal ajándékozza meg. A fejlődési szakasz végén jelentkezik a gögicsélést követő gagyogás, ami már anyanyelvspecifikus. (Hajtó és mtsai. 2019)

Hat hónaposan a gyermek kezdi megérteni a gyakran hallott szavakat. (Jusczyk, 1997; Tincoff és Jusczyk, 1999 idézi: Cole és Cole, 2006) Felfigyel a nevére, illetve figyel, ha hozzá beszélnek. Ezáltal párbeszédszerű helyzetekbe is bevonható. Megjelennek a kölcsönös figyelmi helyzetek is, amik fontosak a gyermek és szülő közötti kommunikáció során. (Hajtó és mtsai. 2019)

Kilenc-tíz hónaposan a gagyogás korszakában van a gyermek és már felismerhető szótagszintű szólamokat mond. A gőgicséléssel szemben ezt már kommunikációra is használja. Gesztusok segítségével kimutatja érzéseit. (Hajtó és mtsai. 2019) Emellett elkezd bizonyos kifejezéseket is megérteni, abban az esetben, ha ezek ún. ritualizált helyzetekben hangzanak el. (Cole és Cole, 2006) Ekkorra már a gyermek triadikus interakciókban is részt vesz. Ez annyit tesz, hogy a páros cselekvés egy külső tényezőre irányul (pl. toronyépítés) és a lényeg a közös figyelem. (Tancz, 2011)

Egyszavas kijelentések szakasza (10-18. hónap)

Tíz-tizenkét hónaposan jelennek meg az első szókezdemenyek, de a gőgicsélés még tizenöt hónapos koráig megmaradhat. (Tancz, 2011)

15 hónaposan is fontos, hogy a szülők nagy odafigyelést adjanak a gyermekeknek és minél több interakcióban vegyenek részt, hiszen ebben a korszakban a gyermek már szereti bevonni a szüleit is a játékába és már ő maga is kezdeményezi az interakciót. Egyre több szót mond és a gagyogás egyre inkább elhalványul. Egyre jobban utánoz és tudomására jut, hogy a szavak használatával a felnőttek figyelmét képes magára vonni. (Hajtó és mtsai. 2019)

18 hónaposan már elkezd a szókincse nagy mértékben bővülni. Emellett alkalmaz holofrázisokat és állandósult szókapcsolatokat is. (Hajtó és mtsai. 2019) A holofrázisok a gyermekek első jelentéssel bíró hangsorai, amik formailag hasonlítanak a felnőttek szavaihoz, funkció szerint pedig a mondataikhoz. (Tancz, 2011) Az első év végén jelentkezik a halandzsázás (expresszív zsargon), amit csak egy adott helyzet ismeretében érthetünk meg. (Gósy, 2000 idézi: Tancz, 2011)

Távirati beszéd és szótári robbanás (1,5-3 éves kor)

Másfél-kétéves kor körül Tancz (2011) szerint a gyermekek beszédprodukciója jelentősen megváltozik és egyre jobban, illetve bonyolultabban képesek használni magát a nyelvet. Erről a jelentős változásról ír Cole és Cole (2006) is. Szerintük teljesen átalakul kettő és hatéves kor között a gyermekek mentális, illetve társas élete, amiatt, mert egyre inkább képesek a nyelv használatára és megértésére. Emellett ekkor jut el oda a gyermek, hogy a holofrázisok helyett kétszavas mondatokban kezd beszélni, azaz eléri a telegrafikus beszéd időszakát. Ekkor ragokat és toldalékokat még nem használ. (Tancz, 2011)

24 hónaposan már megért és végre is hajt egyszerűbb kéréseket. Szókincsét tekintve a passzív már 400, az aktív pedig kb. 50 szó. Egyre több dolgot szeretne felfedezni, érdeklődik. Ez is egy fontos része a beszéd és a nyelv fejlődésének. Ahhoz, hogy ez rendben mehessen fontos, hogy ne a képernyőről tanuljon, hanem igazi felfedezések és aktivitások ériék a gyermeket, ezzel is gyarapítva szókincsét, megértését. Emellett a versek, mondókák és mesék is ezt segítik elő, leginkább úgy, ha ezt a szülővel együtt tehetik. (Hajtó és mtsai. 2019)

30 hónaposan már képes a hangalakot összekapcsolni a jelentéssel és ezt rámutatással jelzi. Jelentkeznek az első mondatok, illetve szókapcsolatok. Már pár darab grammatikai eszköz is jelen van, például egyes toldalékok, ezen belül a többes szám jele és a tárgyrag. Illetve jelentkeznek az én, enyém/tiéd szavak is. (Hajtó és mtsai. 2019) Tancz (2011) még ide köti a komplex kommunikáció általánossá válását, illetve az érzelmi ideáknak a megjelenését.

A nyelv kialakulása alapfokon (3-6 éves kor)

Óvodáskorában (három és hat év között) a gyermek bekerül az intézményes ellátásba, így a beszédfejlődését már nem csak az otthoni, de az óvodai környezet is támogatja. A friss szakirodalom (Hajtó és mtsai. 2019) ebben a korban a digitális eszközök használatának a leírásával kezdi a jellemzést. „Hatalmas a lehetőség, és óriási a veszély” – írják az irodalom szerzői az eszközökről. Vannak az eszközöknek olyan területeik és megfelelő applikációik, amik a gyermekek hasznára válhatnak, viszont óvatosan és körültekintően kell megoldani az alkalmazásukat. Szerintük ez az időszak az, amikor már elkerülhetetlen, hogy a gyermekek ne találkozzanak és ne használjanak infokommunikációs eszközöket. Leírják azt is, hogy ez a generáció már teljesen más az előzőkéhez képest. Nem a hagyományos utak mentén alakulnak a játékok alapjául szolgáló minták sem. Nem mindig az eddigi általános dolgokat például

kertészkedést és barkácsolást látnak az otthoni környezetben, hanem a felnőttek tevékenységei is sok esetben a digitális eszközök köré szerveződnek, így ezt tapasztalják meg, majd viszik tovább a játékukba. Erről írnak Konok és mtsai. (2020) is egy kutatásban, miszerint a digitális fejlődés, főként az ÉKM-ek terén, azaz okostelefonok és tabletek terén, nagy változást hoztak a kisebb gyermekeket érő tipikus élményekben is.

Hároméves korra a gyermek beszéde és artikulációja egyre érthetőbbé válik mások számára is. Emellett majdnem teljes biztonsággal alkalmazzák az igeidőket, a ragokat és a jeleket. (Bunta, Bóna és Gósy, 2016, idézi: Bóna, 2018) Az utasítások terén már az összetettebbek megértése sem okoz gondot. A szókapcsolatokat tekintve már akár három és négy szavasak is lehetnek. (Hajtó és mtsai. 2019) Három és négyéves kor körül jelentkezik az ún. verbális mámor. Ez azt jelenti, hogy a gyermek kommunikációjában az igék vannak túlsúlyban. (Gósy 1984, idézi: Neuberger 2014)

Négy-ötévesen már nagy mértékben fejlődik a gyermekek kommunikációja. Azonban a szakirodalom felhívja arra a fontos tényezőre a figyelmet, hogy „a digitális világ folyton szóló eszközeivel, virtuális közösségi helyszíneivel könnyen elszigeteli egymástól a társalgó feleket. A kisgyermeknek az élő, a két vagy több fél között folyton áramló, a befogadás és a kimondás tekintetében egyensúlyban lévő közvetlen társalgásra van szüksége, hiszen most tanulja a társas együttlét lehetőségeit. A mesélés és a játéktevékenységek során így történik meg a fantázia és a gondolkodás nyelvi készségekkel való összekapcsolódása. A játéktevékenységek is egyre inkább társas közegben folynak az óvodában, így fontos, hogy az erre a korszakra jellemző szerepjátékokban is fokozatosan válik dominánsabbá a beszéd útján történő együttműködés” (Cole – Cole 2006, idézi: Hajtó és mtsai. 2019: 355)

A gyermekre **hatéves** korában, a kommunikáció terén, főként az úgynevezett szituatív beszéd a jellemző. Ez azt takarja, hogy amiket mond a gyermek még kiegészülnek, olyan tényezőkkel és a szituációból következő kimondatlan információkkal, aminek a megértése csak úgy lehetséges, hogy figyelembe vesszük a nyelvi és nem nyelvi tényezőket is egyaránt. Öt-hat éves korában kezd kialakulni a gyermek beszédében az úgynevezett kontextusos beszéd is. Ennek jelentése az, hogy a gyermek által átadott információk közül már minden részlet a szövegből adódik. (Neuberger, 2014)

1.2.2 Az atipikus beszédfejlődés

„Az atipikus fejlődést úgy definiálhatjuk, mint a veleszületett állapot és a környezeti hatások eredőjeképpen létrejött eltérő fejlődésmenetet.” (Györkö, 2020: 83)

Fehérné, Kas és Sós (é.n.) szerint a gyermekek többségének maga az anyanyelv-sajátítás szinte láthatatlan módon történik. Viszont akadnak gyermekek, akik már a korai szakaszban nehézségekbe ütköznek. Többféleképpen manifestálódhat egy nyelvi elmaradás:

- később a beszédindulás kezdetének időpontja,
- lassabb lehet a fejlődés sebessége;
- eltérhet annak minősége.” (Fehérné, Kas és Sós. é.n.).

Az atipikusság a beszéd és a nyelv területén komplex és sokféle okból kifolyólag jelentkezhet. Danis és mtsai. (2011) szerint a nyelvfejlődési elmaradások háttérében az egyén képességdeficitjei, a környezeti támogatás eltérései és ezeknek kölcsönhatásai állhatnak. Lendvainé (2007) pedig a következőképpen osztja fel:

Ok szerinti kategóriák:

- organikus eredetű beszédzavar
- funkcionális beszédzavar
- pszichés eredetű beszédzavar
- környezeti tényezők okozta beszédzavarok

A zavar keletkezési körülményei:

- veleszületett zavar
- szerzett beszédzavar

A beszéd-folyamatosság zavarai:

- a zöngképzés zavarai
- a beszédprodukció zavarai
- a beszédészlelés zavarai
- a beszédmegértés zavarai
- a beszédindulás zavarai

Fontosnak tartom kiemelni a környezeti tényezők által befolyásolt eltéréseket. A pályamunkám szempontjából ez az a tényező, ami nagyon lényegi, hiszen az IKT eszközök ezen a téren képesek befolyással lenni a gyermekekre, mint egyfajta környezeti tényezők.

A környezet okozta eltérések főként a nyelvi képességek terén jelentkezhetnek. A legmeghatározóbb ilyen környezeti tényezők az édesanya beszédkultúrája, a szociális háttér, az intézményes nevelés és az, hogy milyen gyakoriak a közös figyelmi helyzetek a szülőkkel (például a meseolvasás vagy egyszerűen a beszélgetés). (Rosta, 2018) A pályamunkámban többször is említettem, hogy az eszközök nagy veszélyt jelenthetnek a szülő és a gyermek közötti kapcsolatokra és ezáltal egyfajta befolyásoló tényezői lehetnek a zavartalan beszéd- és nyelvfejlődésnek.

Azonban fontos nem csak az okokról, hanem a különböző diagnosztikus kategóriákról is beszélni. A következő friss terminológia a képességterületek szerint, a következőképpen osztja fel a beszéd- és nyelvi zavarokat nullától hétéves korig.

A 0–4 éves kor diagnosztikus kategóriái:

1. Beszédzavarok

1.1. Hangképzési zavarok

1.2. Rezonanciazavarok

2. Nyelvi késés

2.1. Expresszív nyelvi késés

2.2. Receptív nyelvi késés

A 4–7 éves kor diagnosztikus kategóriái:

1. Beszédzavarok

1.1. Hangképzési zavarok

1.2. Rezonanciazavarok (Hipernazalitás, Hiponazalitás)

1.3. Beszédfolyamatossági zavarok (Dadogás, Hadarás)

1.4. Artikulációs zavarok

1.5. Beszédmozgászavarok (Verbális diszpraxia)

2. Auditív feldolgozási zavarok

3. Nyelvi zavarok

3.1. Expresszív nyelvi zavarok

3.2. Receptív nyelvi zavarok

(Gereben és mtsai. 2012)

Ez alapján látható, hogy melyek azok a területek a beszéd és a nyelv területén, ahol problémát észlelhetünk az óvodáskorban. Jelen kutatásban ez az időszak az, ami fontosnak tekinthető. A leggyakrabban előforduló zavar ekkor általában az artikulációs zavar.

Az artikulációs zavar Dodd (1995) szerint a beszédhanghibákon belül helyezkedik el. Azonban, ha ezt a felosztást tekintjük át, akkor a beszédhanghibákon belül a fonológiai késés a leggyakrabban előforduló hanghiba. (Tar, 2017)

Még a diagnózis megléte nélkül, a Gyermekek Lépések II. kötetének (2019) szerzői alapján beszélhetünk egyes figyelmeztető jelekről, amik a lehetséges veszélyekre és az atipikusságra hívják fel a figyelmet és segítséget nyújtanak a felismerésben. Ez alapján a következő jelekre kell odafigyelni korosztályonként a teljesség igénye nélkül:

Preverbális szakasz (0-10. hónap)

- Az édesanya nem használja a dajkanyelvet.
- A gyermek nem figyel az arcokra és a beszédre.
- Nem megfelelő a tónusszabályozás.
- A gögicselés terjedelme/változatossága/hangszíne szűkül.
- A gyermek játéka közben nem ad hangot.
- Nem tartja a közös figyelmi és kommunikációs helyzeteket.
- A gagyogás visszaszorulása.

Egyszavas kijelentések szakasza (10-18. hónap)

- A csecsemő nem figyel a nevére.
- Nem figyel a gondozóra, szülőre és nem vesz fel szemkontaktust.
- Nem alakul ki a mutató.
- Nem bővül a gagyogás repertoárja.

Távirati beszéd és szótári robbanás (1,5-3 éves kor)

- Nem ért meg egyszerű utasításokat.
- Nem bővül a szókincse.
- Nem fejezi ki magát nonverbálisan gesztusok segítségével.
- Nem mutat a mutatóujjával, hanem egy adott felnőtt kezét irányítja és ennek segítségével jelez.
- Két évesen nem éri el a szókincse az 50 szót.

A nyelv kialakulása alapfokon (3-6 éves kor)

- A gyermek egyes szám második személyben kérdez, beszél, válaszol.
- Rövid párbeszédet nem, vagy nehezen lehet vele kialakítani.
- A beszéde szinte csak panelekből, sémákból áll és gyakori benne a névmáscsere.
- A gyermeknél szótalálási nehézség és gyenge mondatalkotás észlelhető.
- A gyermek beszéde nagyon nehezen érthető, illetve hangcseréi is inkonzekvensek és/vagy a szavak szótagszerkezete sem érthető.

Összességében az látható, a tipikus és az atipikus beszédfejlődést áttekintve, hogy az eszközök úgy tudnak főként negatívan hatni, ha a szülőkre hatnak. Mind abban az esetben, ha a szülő emiatt elhanyagolja gyermekét, mind abban az esetben, ha nem felelősségteljesen alkalmazza az eszközöket a gyermekkel szemben.

1.3 A digitális eszközök és a beszédfejlődés összefüggései

Az eddig említett adatok alapján látható volt, hogy egyértelműen hatást gyakorolnak az eszközök a gyermekekre és ez a bizonyos hatás a fejlődés több terén is észlelhető. Mindegyik téren más és más hatásokat sorakoztatnak fel. Most a beszéd- és nyelvi fejlődés terén bekövetkező esetleges változásokról szeretnék bővebben írni. Ezt azért tartom fontosnak, mert több kutatás is kijelenti egyértelműen, hogy kapcsolatot fedeztek fel a nyelv és a digitalizáció között. Természetesen a következőkben a környezeti tényezők okozta beszéd- és nyelvbéli eltérésekre szeretnék kitérni, hiszen ezen a téren válhat releváns okká az eszközök használata.

Több kutatás alapján ismeretes, hogy a mozgás hozza magával a beszédet. A gyermek a mozgás által fedezi fel a világot és környezetét. Így, ha a gyermek mozgásfejlődésében probléma/elmaradás észlelhető, nagy valószínűséggel ez jelentkezni fog a beszéd területén is. Viholainen (2002, idézi: Rácz, F. Földi és Barthel 2012), finn kutató a beszéd- és a mozgásfejlődés kapcsolatát vizsgálta. Eredményei alapján, arra következtetett, hogy az elmaradt mozgásfejlődés akadályozza a gyermeket a felfedezésben és ezáltal a beszédfejlődés lelassulásához vezet. Ez alapján felmerülhet az a következtetés, hogy azon gyermekek, akik nagymértékben és már a korai időszakban használják az infokommunikációs eszközöket és ezáltal sokat vannak egy adott statikus pozícióban, ahelyett, hogy a környezetüket fedeznék fel a mozgás által, akár érezhető hatásokat gyakorolhat majd a beszédfejlődésére is.

A pályamunkám elején már említettem még egy fontos környezeti tényezőt, amely a gyermekek beszédfejlődésében fontos szerepet játszik. Ez pedig a szülő és a gyermek közötti interakciók. A szülők televíziós háttérhasználata elvonja a figyelmet a szülő-gyermek interakcióról és a gyermeki játékról. A mobileszközök gyakori használata kevesebb verbális és nonverbális interakcióval jár a szülők és gyermekek között és több szülő-gyermek konfliktushoz is társulhat. (1) Tehát jól olvasható, hogy az eszközhasználat kevesebb verbális interakcióhoz is vezethet, ami nem igazán hat pozitívan a gyermek beszédfejlődésére.

Ezzel szoros kapcsolatban Chonchaiya és Pruksananonda (2008) a tévénézés és a késleltetett nyelvfejlődés összefüggéseit vizsgálta. 56 gyermek adatai alapján kijelentették, hogy a korán elkezdett, gyakori tévénézés és a nyelvi késés között összefüggés van. Hiszen azoknak a gyermekeknek, akik egy éves koruk előtt kezdtek el televíziót nézni és napi több, mint két órát töltöttek a tv előtt, azoknál hatszor nagyobb eséllyel fordult elő nyelvi késés.

Emellett Zóka (2016) egy Fehérné és mtsai. (2018) által készített kutatást is említ, amiben arról beszél, hogy a háttértévénézés hatással van az anya és a gyermeke közötti kapcsolatokra, hiszen csökkenhet az anya beszédkedve és beszédének színessége, ami a gyermek beszédébéli fejlődését is akadályozhatja.

Egy másik kutatás szerint, amiben Dávid és mtsai. (2019) az IKT eszközök és az expresszív szókincs összefüggéseit vizsgálták, kijelentették, hogy érdemes foglalkozni a korai nyelvfejlődés és az IKT eszközök kapcsolatával. Ebben kiderült még, hogy különbségek jelentkeznek a szókincsben, a képernyő előtt töltött idő és a szülői korlátozások függvényében.

Zemán (2020) egy olyan vizsgálatot végzett, amelyben a fonológiai tudatosságot mérte a vizuális ingerek mennyisége szerint. Ebben a kutatásban arra jutott, hogy kapcsolat mutatkozik az eszközhasználat és a fonológiai tudatosság között. Eszerint az eszközök használatának növekvő mennyiségével, egyre csökken a gyerekek fonológiai tudatosság tesztben elért pontszámai.

Az eddigiek alapján tehát kijelenthető, hogy a beszéd területe is összefüggést mutat az IKT, illetve ÉKM eszközökkel. Ezért szeretnék a kutatásomban minél részletesebb képet kapni, hogy az egyes területeken milyen változást okozhat. Emiatt tartom jó választásnak a Szól-e? szűrőeljárást, hiszen ez az eljárás tíz területen is vizsgálja a gyermekek fejlettségét a beszéd és nyelvi területeken belül. Emellett pedig pont annak a korosztálynak a mérésére alkalmas, akikre talán a leginkább hatást gyakorolnak az eszközök már a születésük óta, tehát az Alfa generációra.

2. AZ INFOKOMMUNIKÁCIÓS ESZKÖZÖK ÉS A BESZÉDFEJLŐDÉS ÖSSZEFÜGGÉSEI CÍMŰ KUTATÁS BEMUTATÁSA

2.1. A kutatás célja, kérdésfelvetései és hipotézisei

A pályamunkám kutatásának célja, hogy megvizsgáljam, hogy milyen összefüggések jelentkeznek az IKT és az ÉKM eszközök használata és a beszéd- és nyelvi fejlettség között, melyek pontosan azok a területek, amiken érzékelhető a feltehetően magas eszközhasználat.

Az előkészületekben a szakirodalmak áttekintése jelentette a legnagyobb segítséget. Ez alapján történt az eszköz kiválasztása és a problémák felvetése. Több kutatás is kiemeli, hogy fontos a gyermekek verbalitása és a digitalizáció közötti kölcsönhatásról beszélni és minél részletesebben feltárni azt. Dávid és mtsai. (2015) szerint a vizuális intelligenciára és az emlékezetre is hatást gyakorolnak az eszközök. Mindkét terület a Szól-e? egy-egy szubtesztjében megmutatkozhat. Zemán (2020) kutatása alapján a fonológiai tudatosság is változhat a különböző eszközök hatására, így erre a szubtesztre is különösképp hangsúlyt fektettem. Emellett Neuberger (2014) írása alapján, melyben Réger-re (2002) hivatkozik, az is látható és fontos, hogy figyelmet kapjon, hogy a gyermekek nyelvhasználata a szociális háttértől is függ. Ezen adatok a kérdőív alapján beazonosíthatók, így felmerülhet, hogy a gyermek esetleges elmaradását ez is okozhatja.

Az áttekintett szakirodalmak és a kérdőív alapján a következőképpen alakulnak a hipotéziseim.

1. Feltételezem, hogy a gyermekek jelentős százaléka már 2 éves kora előtt használja az IKT eszközöket.
2. Feltételezem, hogy magasabb az aktív eszközhasználók aránya, mint a passzív, a televízió, az okostelefon és a tablet használatára vonatkozóan.
3. Feltételezem, hogy a szülők többsége szórakoztatás céljából alkalmazza az IKT eszközöket.
4. Feltételezem, hogy a felsőfokú szakképzettséggel vagy ennél magasabb szintű végzettséggel rendelkező szülők jobban kontrollálják a gyermekeik IKT használatát.
5. Feltételezem azt is, hogy a televízióban/tableten/telefonon/számítógépen látottak megbeszélése a televíziózás és internetezés közben alacsony számban jelentkezik.

6. Feltételezem, hogy a verbális emlékezet terén gyengébben teljesítenek azok a gyermekek, akik több televíziót néznek. Így ez a SZÓL-E? Szóemlékezet, illetve mondatismétlés szubtesztjében is érezhető lesz.
7. Feltételezem, hogy azon gyermekek, akik az ajánlásoknál magasabb időtartamban (több, mint egy óra) használják a televíziót, mint erős vizuális ingert, a Hangtani tudatosság szubtesztben gyengébb eredményt érnek el.

2.2. A kutatás módszere és eszközei

A módszer tekintetében főként kvantitatív kutatási módszert alkalmaztam az elkészítés során, de a kérdőívben a szülőknek volt lehetőségük egyéni válaszokat is megadniuk, így helyenként kvalitatív módszer is előfordult. A két eszköz, amelynek segítségével a kutatást elvégeztem, egy a szülők számára készített IKT használati kérdőív (4. sz. melléklet) és a Szól-e? szűrőeljárás. A kérdőív kitöltése és a Szól-e? szűrőeljárás eredményeinek felvétele kétféleképpen történt. Vagy a logopédus, akivel felvettem a kapcsolatot, elküldte nekem az adott gyermek Szól-e? eredményeit és az általam készített plakát (5. sz. melléklet) segítségével ösztönözte a kérdőív kitöltésére a szülőket, vagy én magam vettem fel a Szól-e? vizsgálatot. Ennél az opciónál egy kedves logopédus a nevét is adta hozzá. Így a szülők aláírtak egy beleegyező nyilatkozatot (6. sz. melléklet), amiben kijelentették azt, hogy felvehetem a gyermekeikkel a vizsgálatot és kitöltik a kérdőívet.

Először az IKT használati kérdőívet szeretném bemutatni. A szülők számára készítettem el Dávid és mtsai. (2019) kutatása alapján. A kérdőív egy előző kutatás alapján készült (Dorner et al., 2016), majd ezt egészítették ki Dávid és mtsai. 2019-ben. Ők azonban a KOFA II. vizsgálatot alkalmazták még mellette, én ehelyett választottam a Szól-e? szűrőeljárást, egy másfajta szemszögből való megismerés végett. Olyan szülők számára készült, akiknek a gyermeke öt és hat és fél éves kor között van, hiszen a szűrőeljárás felvétele ezen korú gyermekek szűrésére alkalmas. Az online kitöltést egy remek módszernek tartom, hiszen könnyen eljuttatható a szülők számára. A kérdőív 44 db kérdésből áll. Tartalmát tekintve az első részben a szülők jelölték azt, hogy részt vesznek a kutatásban, majd megadtak egy kódot, melynek segítségével össze tudtam vetni a gyermekek vizsgálataival. Ezt követően a 21. kérdésig demográfiai adatokról esett szó, például, hogy milyen jellegű településen élnek, hány éves a gyermek, melyik évben születtek a szülők és hogy milyen munkavállalói csoportba tartoznak. Illetve, hogy van-e a gyermeknek bármilyen betegsége, esetleg veszélyeztetett volt-e az anya a terhesség alatt és hogy bölcsődés volt-e a gyermek. Ezt követően következtek az

IKT eszközök számára és használatára vonatkozó kérdések. Ezen belül esett szó, arról, hogy milyen mennyiségben találhatók meg az egyes eszközök a háztartásokban, van-e a gyermeknek saját telefonja/tabletje/számítógépe stb. Ezután a használattal kapcsolatos kérdések következtek. Tehát, hogy milyen minőségben használja a gyermek az eszközöket. Például, hogy passzívan (csak nézi, de nem használja) vagy aktívan (önállóan használja). Illetve fontos tényező az is, hogy mikor kezdte el a használatukat és milyen mennyiségben. Az utolsó részben pedig főként a szülői kontroll kérdéskörébe tartozó kérdések találhatók meg. (Dávid és mtsai. 2019)

A másik kutatási módszer pedig, mint már említettem, a Szól-e? szűrőeljárás. A 15/2013-as EMMI rendelet 25.§ (2) bekezdése szerint: „a logopédiai ellátás keretében el kell végezni a harmadik és ötödik életévüket betöltött gyermekek beszéd- és nyelvi fejlettségének szűrését. A hároméveskori logopédiai szűrés a nyelvi fejlettségre (receptív és expresszív nyelv), az ötéveskori szűrés elsősorban a beszédartikulációra, illetve az írott nyelvi (írás és olvasás) készségekre irányul. A szűrés eredménye alapján szükség szerint el kell végezni a gyermek további logopédiai vizsgálatát, illetve kezdeményezni kell további gyógypedagógiai, pszichológiai, orvosi vizsgálatokat.” (5) Tehát minden harmadik és ötödik éves gyermek részt vesz egy-egy kötelező logopédiai vizsgálaton. Az ötéves kori szűréshez gyakran alkalmazzák a logopédusok a Kas Bence – Lőrík József – M. Bogáth Réka – Sz. Vékony Andrea és Sz. Mályi Nóra által kidolgozott Szól-e? szűrőeljárást. A szűrést csak logopédusok végezhetik el és a szerzők szerint a felvétele körülbelül 20 percet igényel. Érdekessége, hogy tíz terület vizsgálására is alkalmas, így nagy segítséget nyújt a későbbi terápia megszervezésében, hiszen ismeretet ad a gyermekek kiejtéséről, a nyelvi produkciójukról, megértésükről és az olvasásra-írásra előkészültségükről. (3) A kutatáshoz azért választottam ezt a szűrőeljárást, mert így átfogóan látható a legtöbb terület, ami a beszéd- és nyelvi fejlettséggel kapcsolatos és általa konkrétan a gyermek képességeit láthatom, hiszen nem a szülő kitöltésén alapul.

2.3. A vizsgálati minta

A vizsgálati minta megválasztásánál a gyermekek életkora volt a fő szempont, hiszen a Szól-e? vizsgálatot, mint már említettem, az öt és hat és fél év közötti gyermekeknél lehet alkalmazni és felvenni. Így ez alapján kerestem fel intézményeket és azon belül logopédusokat, óvónőket és szülőket, akiknek gyermekei ebbe az életkori tartományba tartoznak. A szülőknek az IKT használati kérdőívet kellett kitölteni, a gyermekeknél pedig a Szól-e? vizsgálat eredményeire volt szükségem. Igyekeztem a lakóhely típusába is változatosságot vinni, így megyeszékhelyen, városban és faluban is kerestem szülőket. A kérdőív kitöltése alapján minta a következőképpen alakult. Összesen 50 fő vett részt a kutatásban (ebből három alkalommal az édesapa, 47 alkalommal az édesanya volt a kérdőív kitöltője). A gyermekek életkora átlagosan öt és fél év. A nemek arányát tekintve a kutatásban résztvevő gyermekek 56%-a fiú, 44%-a pedig lány. Így a nemek aránya jól megoszlik. Emellett a kutatásban két is ikerpár is vállalta a részvételt. A szülők iskolai végzettsége az alábbi táblázatban látható.

A szülők legmagasabb iskolai végzettsége	édesanya		édesapa	
	Fő (db)	Fő (%)	Fő (db)	Fő (%)
kevesebb, mint 8 általános	0	0%	0	0%
8 általános	0	0%	0	0%
szakmunkásképző	4	8%	9	18%
érettségi	15	30%	17	34%
felsőfokú szakképzés	5	10%	10	20%
főiskola/egyetem	25	50%	14	28%
posztgraduális képzés	1	2%	0	0%
tudományos fokozat	0	0%	0	0%

1. táblázat: Az édesanya és az édesapa legmagasabb iskolai végzettsége

Forrás: Saját adatgyűjtés, 2022

Az első táblázat alapján látható, hogy az édesanyák legmagasabb iskolai végzettsége 2%-ban posztgraduális képzés. Az esetek felében főiskolai vagy egyetemi diploma és 10%-ban felsőfokú szakképzésben vettek részt. 30% érettségivel rendelkezik és 4% a szakmunkásképzőt végezte el. Nyolc általánossal vagy annál alacsonyabb végzettséggel egyetlenegy kitöltő sem rendelkezett.

Az édesapák 28%-a főiskolai vagy egyetemi diplomát szerzett, 20% pedig felsőfokú szakképzésben vett részt. 34% érettségivel rendelkezik, 18% pedig szakmunkásképzőben végzett. Ez alapján az látható, hogy a szülők nagy része egyetemi vagy főiskolai diplomával rendelkezik.

A szülők életkorát tekintve az édesanyák átlagéletkora 38 év, az édesapáké pedig 42 év. A gyerekek és a kitöltők lakóhelyének típusa 46%-ban város, 38%-ban megyeszékhely és 16%-ban község, falu vagy annál kisebb település.

Az édesanyák munkahelyi beosztását tekintve több, mint fele (60%) alkalmazott – beosztott pozícióban van. 16% gyermekgondozási ellátást kap, 14% önálló vállalkozó, 5% alkalmazott – vezető pozícióban és 5% háztartásbeli. Az édesapákat tekintve 56% alkalmazott – beosztott pozícióban van, 20% önálló vállalkozó, 20% alkalmazott - vezető beosztásban és 4% háztartásbeli.

A szülők 37%-a vett igénybe bölcsődei ellátást és csupán 12%-ban vett igénybe a család más, a hat év alatti gyermekeknek szóló napközbeni ellátásokat (pl. játszóház, baba-mama klub).

Összesen négy esetben történt a gyermekek életében mélyreható változás (egészségi vagy környezeti pl. válás, munkahely elvesztése, anya vagy apa elvesztése stb.). Emellett hat esetben írtak arról, hogy a gyermek édesanyja fokozottan gondozott volt a terhessége alatt (például magasvérnyomás, terhességi diabétesz stb.).

2.5. A vizsgálati eredmények

A kérdőív első felében a fentebb látható demográfiai adatokkal kapcsolatos kérdésekre kaptam meg a választ. A következőkben pedig magával az IKT eszközökkel és a Szól-e? vizsgálattal kapcsolatos eredményeket fogom bemutatni.

Az első ehhez kapcsolódó kérdésem arra vonatkozott, hogy hány IKT-eszköz található meg az egyes háztartásokban. Ennek kapcsán a következő átlagolt értékeket kaptam.

Eszköz	db (átlag)
Televízió	1,12
Okos televízió	1,16
Okostelefon	2,36
Hagyományos telefon	0,14
Vezetékes telefon	0,26
Tablet	0,66
Laptop/notebook/netbook	1,24
Asztali számítógép	0,6
E-book olvasó	0,06

2. számú táblázat: IKT eszközök száma a háztartásokban

Forrás: Saját adatgyűjtés, 2022

A második számú táblázat bemutatja, hogy legnagyobb mennyiségben az okostelefonok (átlagosan két darab) jelennek meg a háztartásokban és csak ezt követően a televízió (átlagosan egy darab). Legkisebb mennyiségben az e-book olvasók találhatóak meg. Az ezt követő kérdésben kitértem arra is, hogy a gyermekek rendelkeznek-e saját eszközzel. Összesen öt esetben jelezték azt a szülők, hogy a gyermeküknek saját telefonja van, viszont tíz esetben azt, hogy saját tabletjük/számítógépük/laptopjuk van.

Az Amerikai Gyermekgyógyászati Akadémia (2016) ajánlásai alapján a gyermekek számára 18-24 hónapos koruk előtt nem ajánlatos az IKT eszközök használata, a videócsevegés kivételével. Emiatt a kérdőívben fontos volt erre a kérdéskörre is kitérni. Az én elérési körzetemen belül a következőképpen alakult azon gyermekek száma, akik már kétéves koruk előtt használták az IKT eszközöket.

Az IKT eszköz típusa	A kétéves kor előtt használók száma (fő)	Százalék
televízió	14	28%
rádió	11	22%
vezetékes telefon / nem okostelefon	4	8%
okostelefon	3	6%
asztali számítógép	0	0%
Táblagép / „tablet”	3	6%
E-book olvasó	2	4%
Kézi játékgép pl. nintendo, PSP kvarcjáték	2	4%
Olyan játékkonzol, amit testtel is lehet irányítani (Pl. Wii, Kinect)	2	4%
Olyan játék, amelyet billentyűzettel, kézi vezérlővel vagy egyéb nagyobb mozgást nem igénylő játékvezérlővel lehet irányítani.	0	0%
Mp3 lejátszó	2	4%

3. számú táblázat: A kétéves kor előtt IKT eszközöket használók aránya.

Forrás: Saját adatgyűjtés, 2022

A harmadik táblázat alapján az látható, hogy legmagasabb arányban a televíziókészüléket használják már kétéves koruk előtt a gyermekek. Ezt követi a rádió, a vezetékes telefon, a tablet, majd a kézi játékgép és végül következik az okostelefon, az e-book olvasó, a testtel irányítható játékkonzol és végül az Mp3 lejátszó.

Fontosnak tartom azt is, hogy a gyerekek milyen viszonyban állnak az egyes eszközökkel és hogyan használják azokat. A szülők három lehetőség közül választhattak, amikor arra adtak választ, hogy az egyes eszközöket hogyan használják a gyermekek. Vagy aktív (egyedül, önállóan bekapcsolja, csatornát vált, beír valamit, játszik vele, keres stb.), vagy passzív (nem önállóan végzi, csak nézi, befogadja a tartalmat), vagy pedig egyik sem. Az eszközhasználat milyenségének az aránya a televízióra, a telefonra és a tabletre vonatkozóan a következőképpen alakult.

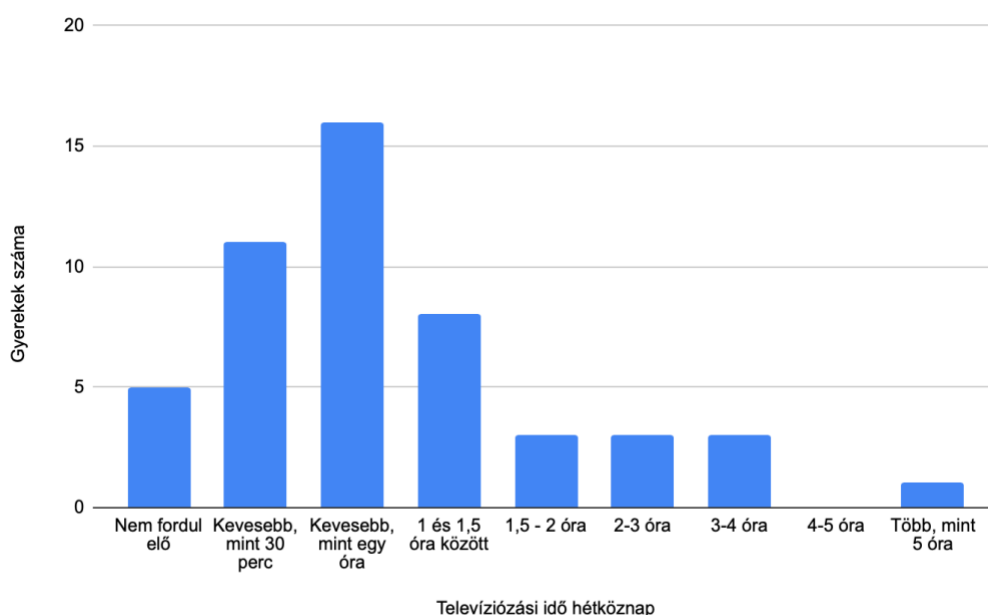
Az IKT eszköz típusa	Aktív használat (fő/db)	Passzív használat (fő/db)	Egyik sem (fő/db)
Okostelefon	25	15	10
Televízió	30	15	5
Táblagép / „tablet”	14	9	27

4. számú táblázat: Az aktív és a passzív eszközhasználat a televízió, az okostelefon és a tablet tekintetében. Forrás: Saját adatgyűjtés, 2022

Az negyedik táblázat jól mutatja, hogy mind a három esetben az eszközöket nagyobb arányban használják aktívan a gyermekek, mint passzívan. Viszont kiemelendő, hogy a legmagasabb arányban a táblagépet nem használják ezen adatok alapján. A legnagyobb különbség a televízió terén mutatkozik.

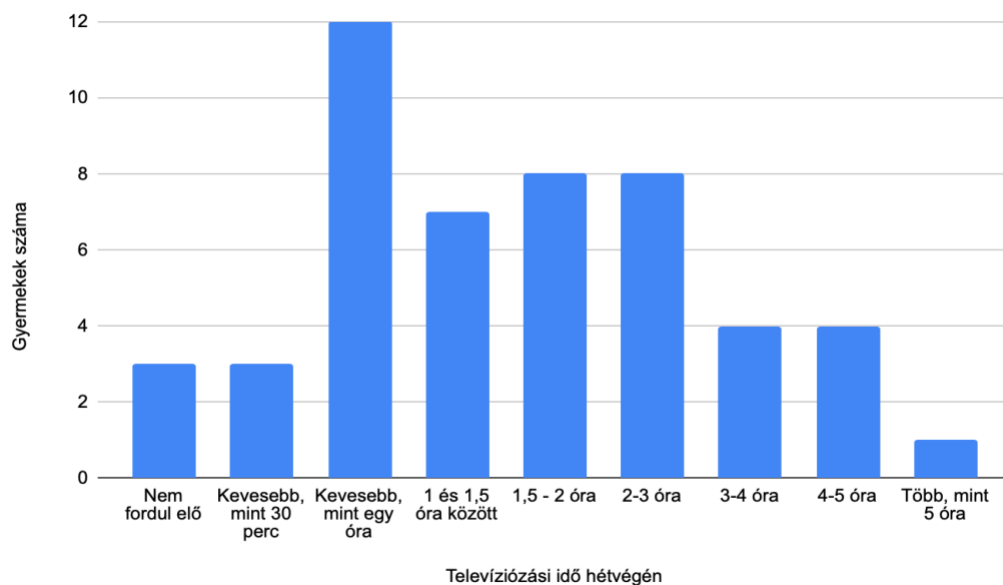
Az ezt követő kérdés alapján az is kiderült, hogy a gyermekek túlnyomó része mese- és videónézésre, illetve játékra használja magát az internetet.

Az Amerikai Gyermekegyógyászati Akadémia (2016) szerint a kettő és öt éves kor közötti gyermekek IKT használata nem megfelelő, ha meghaladja a napi egy órát. Ennek tudatában fontosnak tartottam, hogy erről is láthassunk adatokat. A következőképpen alakultak:

1. számú grafikon: A gyermekek televíziózási ideje hétköznap

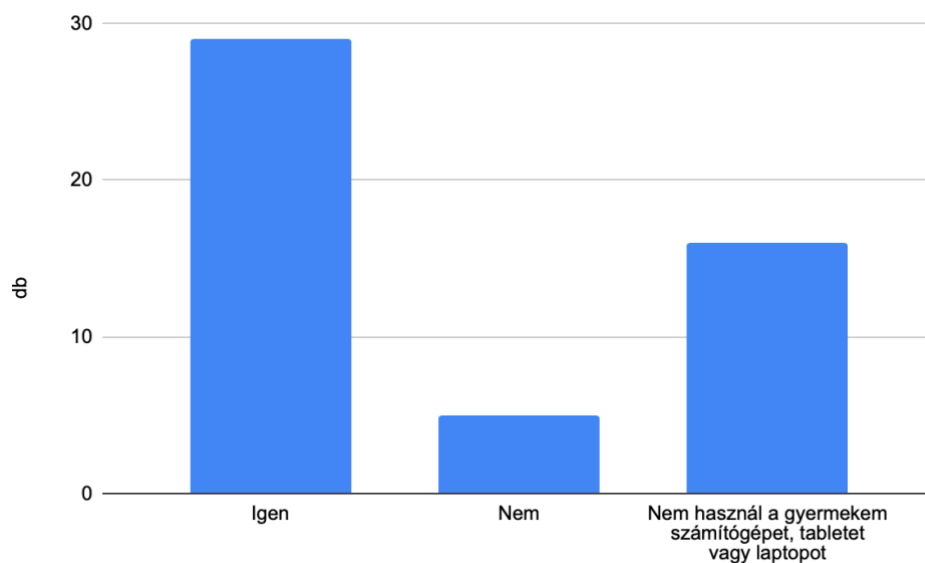
Forrás: Saját adatgyűjtés, 2022

2. számú grafikon: A gyerekek televíziózási ideje hétvégén

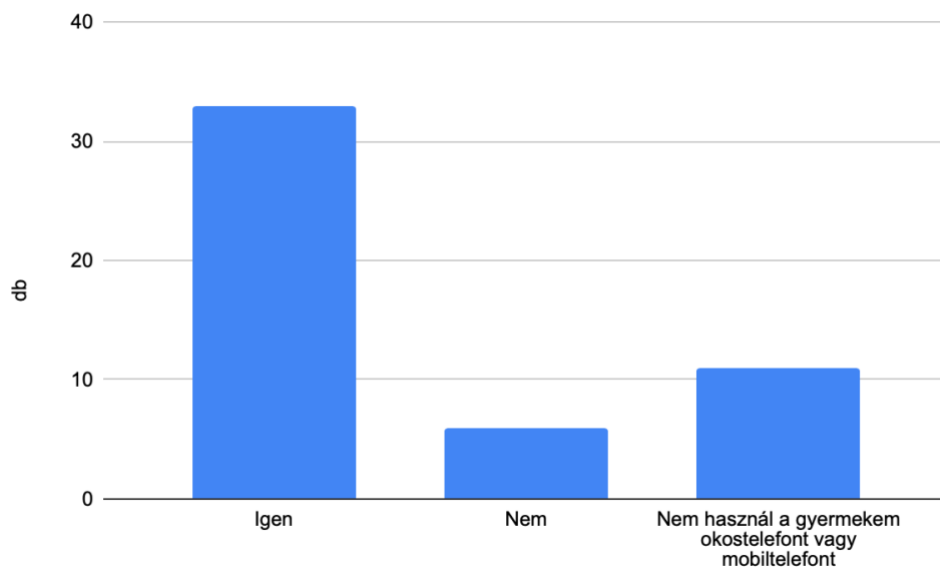
Forrás: Saját adatgyűjtés, 2022

Jól látható az első és a második grafikon összehasonlítása alapján, hogy a hétvégén televízió előtt töltött idő jelentősen megnövekszik és nagyobb azoknak a száma, akik egy óránál több időt töltenek a televízió előtt. Azonban mindkét helyen a kevesebb, mint egy órát jelölték meg a szülők a legnagyobb arányban. Ezt követően már főként a szülői kontrollra vonatkozó kérdések jelentek meg. Az első ilyen típusú kérdésben arra kerestem a választ, hogy csak szülői engedéllyel használhatják-e az egyes IKT eszközöket a gyermekek.

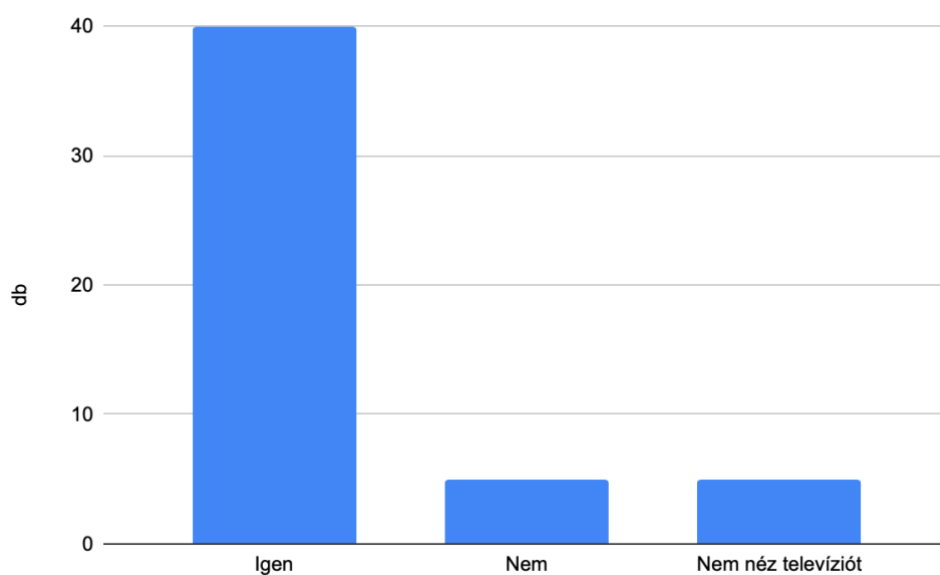
3. számú grafikon: Felügyelet a számítógép/ laptop/tablet felett

Forrás: Saját adatgyűjtés, 2022

4. számú grafikon: Felügyelet az okostelefon, mobiltelefon felett

Forrás: Saját adatgyűjtés, 2022

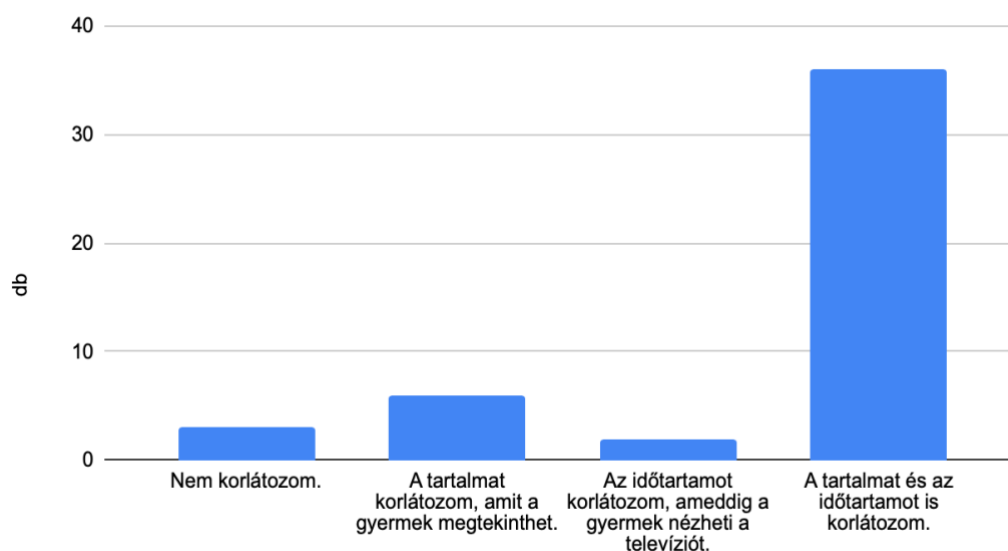

5. számú grafikon: Felügyelet a televízió felett

Forrás: Saját adatgyűjtés, 2022

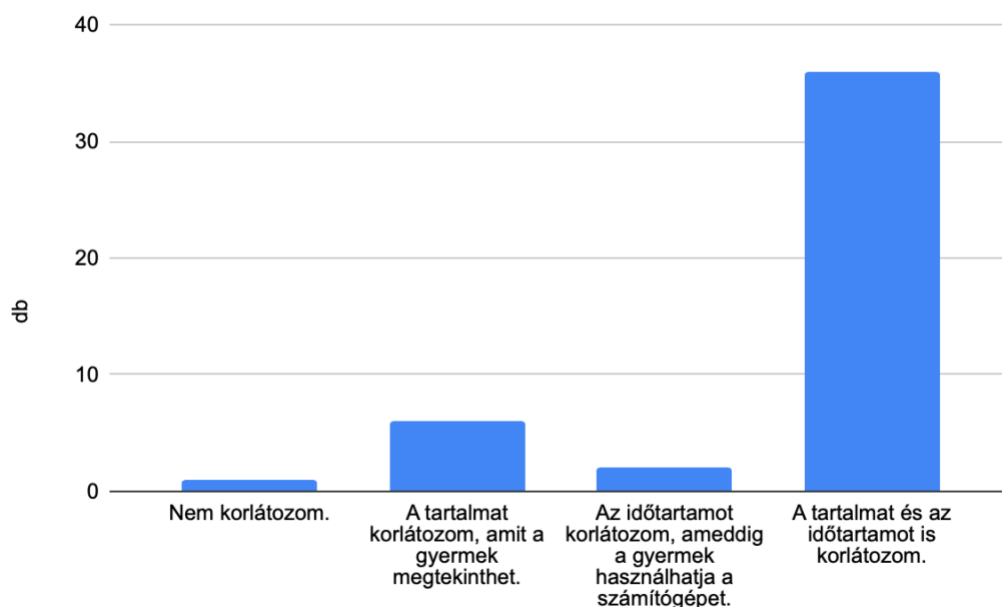
A harmadik, negyedik és ötödik táblázatot összevetve, mindhárom esetben a legnagyobb arányban csak felügyelettel használhatják a gyermekek az eszközöket, azonban mindhárom esetben látható az is, hogy előfordul, hogy nem csak felügyelettel használhatják. Emellett az is kiderül, hogy legnagyobb mennyiségben a számítógép/laptop/tabletet nem használják a gyermekek, legnagyobb arányban pedig a televíziót használják.

A kérdéseknél kitértem arra is, hogy vajon hogyan korlátozzák a szülők a számítógép/tablet/laptop- és a televízióhasználatot. Ez egy fontos témakör, hiszen ezzel védhetjük meg a gyermekeket a magas IKT használatától és attól, hogy olyan tartalmakat tekintsenek meg, amik nem nekik valók. A grafikonokon láthatóan alakultak az eredmények.

6. számú grafikon: A televízió használatának korlátozása

Forrás: Saját adatgyűjtés, 2022

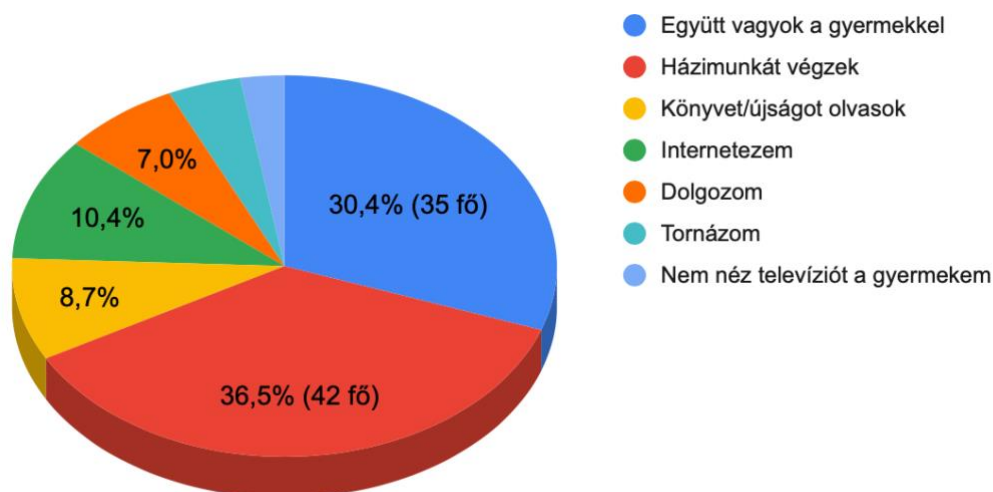

7. számú grafikon: A számítógép használatának korlátozása

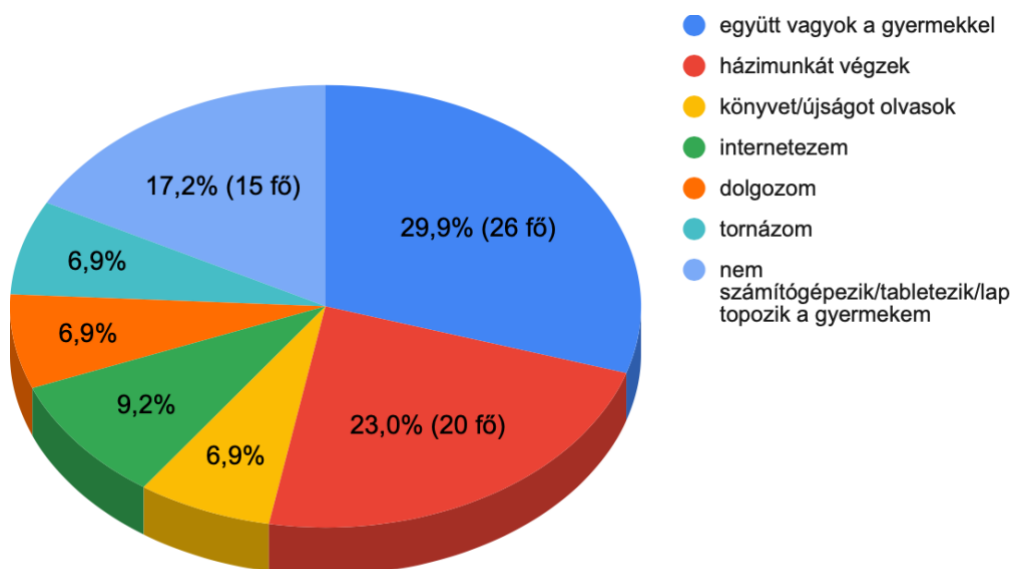
Forrás: Saját adatgyűjtés, 2022

A hatodik és hetedik számú grafikon alapján látható, hogy a szülők leginkább a tartalmat és az időtartamot is egyaránt korlátozzák. Azonban mindkét esetben megfigyelhető az is, hogy előfordul olyan, aki egyáltalán nem korlátozza a használatot.

A korlátozást követően arra is rákérdeztem a kitöltőknél, hogy miközben a gyermekük az IKT eszközöket használja, ők mit csinálnak. Külön kérdésként jelent meg, hogy milyen tevékenység(ek)et végez, amikor tv-t/videót/DVD-t néz és az, hogyha laptopozik vagy tabletezik.

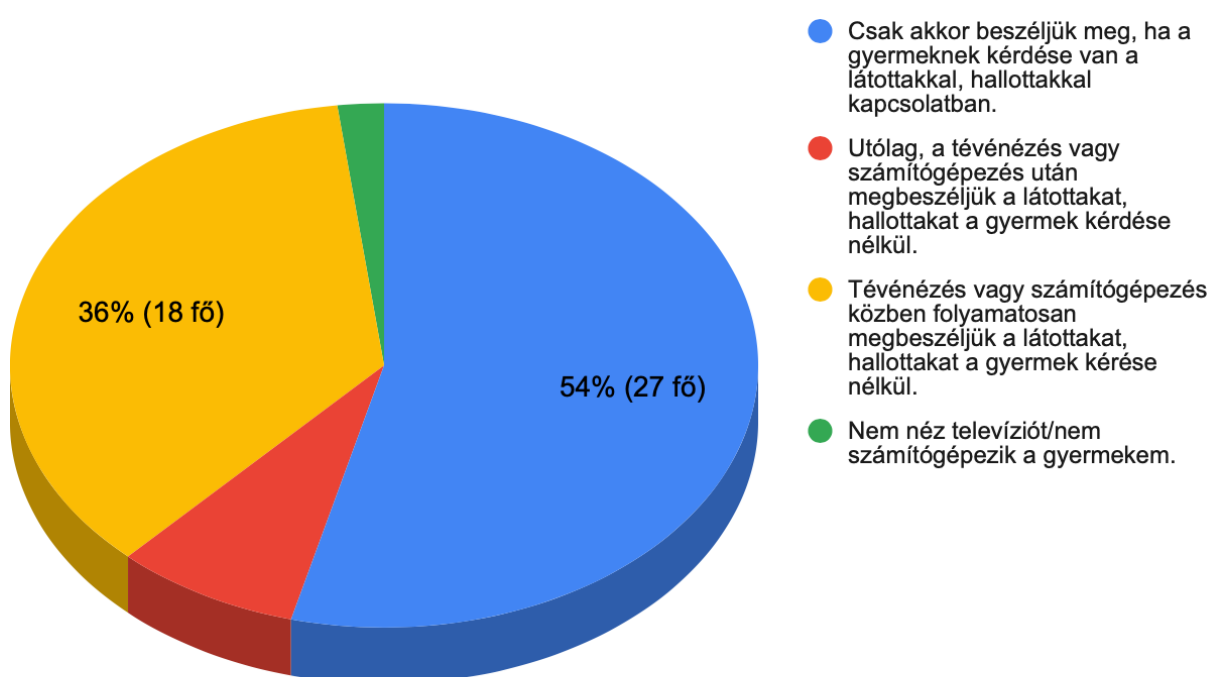
1. számú diagram: Miközben a gyermeke tv-t/videót/DVD-t néz, Ön leggyakrabban mit szokott csinálni? Forrás: Saját adatgyűjtés, 2022

2. számú diagram: Miközben a gyermeke számítógépezik (vagy tabletezik, laptopozik), Ön leggyakrabban mit szokott csinálni? Forrás: Saját adatgyűjtés, 2022

Az első és a második diagram összevetése is azt bizonyítja, hogy a gyermekek nagyobb arányban használják a televíziót, mint a tabletet/laptopot. Emellett az látható, hogy hasonló arányban vannak jelen a szülők a tevékenység közben, azonban televíziózás közben gyakrabban látható az, hogy házimunkát (is) végez a szülő.

Annak érdekében, hogy a gyermek biztosan megértse a látottakat, illetve hallottakat, fontos, hogy a szülők megbeszéljék ezt a gyermekeikkel. Különben előfordulhat, hogy csak folyamatosan éri őt az inger, de a látottak felfogása nem történik meg. Ennek érdekében is megkérdeztem arról a szülőket, hogy mikor történik, vagy történik-e megbeszélés az internetezés vagy televíziózás kapcsán. Az eredmények a következőket mutatják.

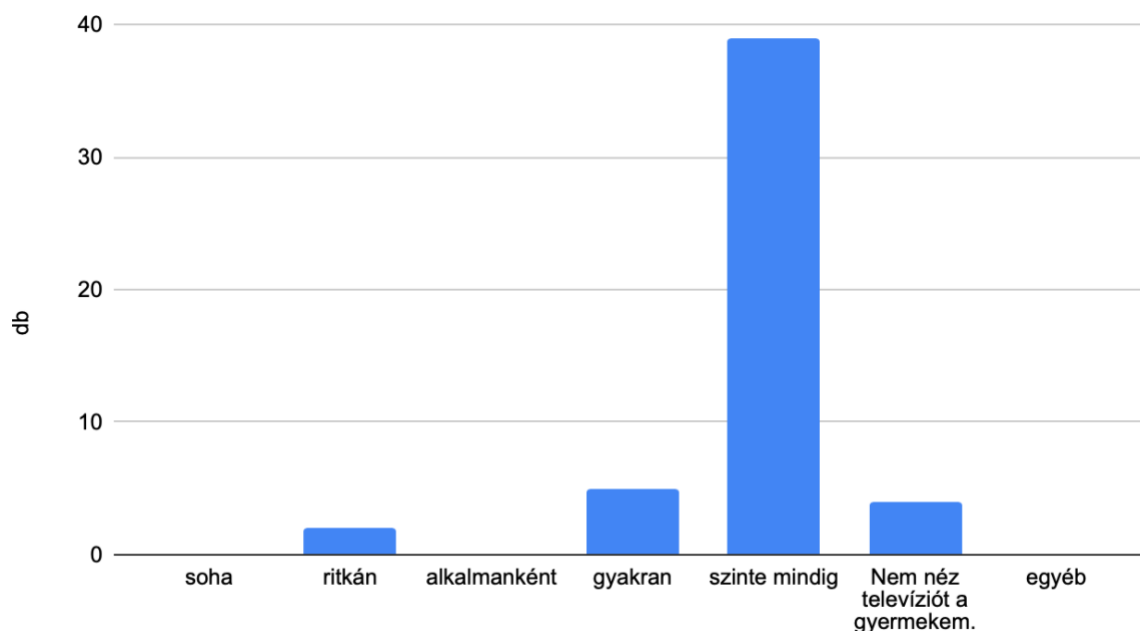

3. számú diagram: Milyen gyakran fordul elő, hogy megbeszéljük gyermekükkel a televízióban, vagy interneten, számítógépen látottakat, hallottakat?

Forrás: Saját adatgyűjtés, 2022

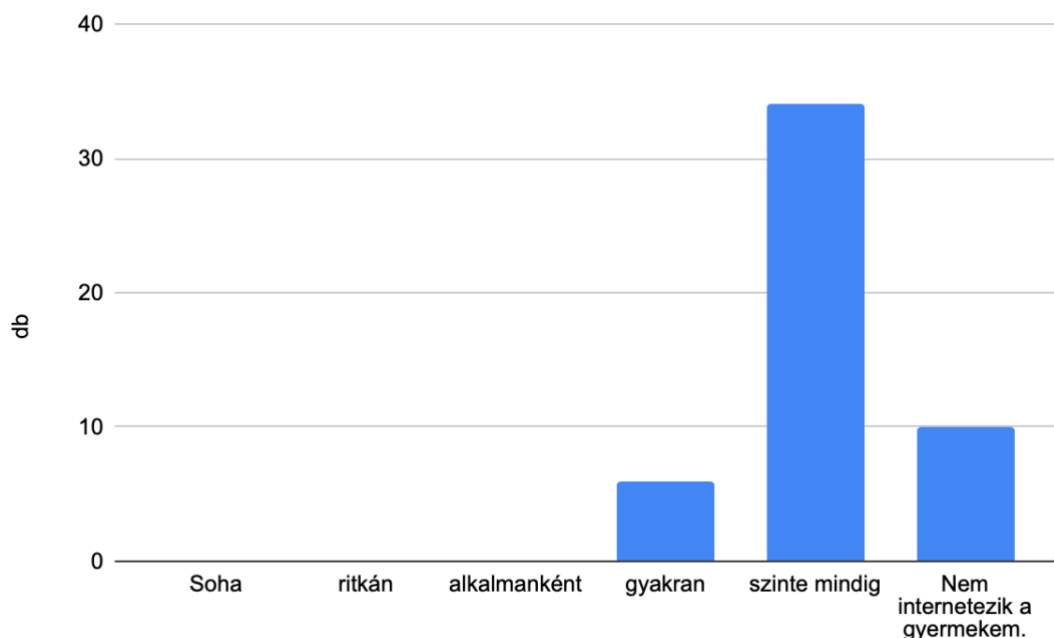
A harmadik számú diagram szerint, az esetek több, mint felében csak akkor beszélük meg a gyermekekkel a látottakat/hallottakat, ha arra a gyermeknek igénye van és kérdése van vele kapcsolatban. A második legmagasabb arány viszont azt jelzi, hogy az eszközhasználat közben is megtörténik a megbeszélés. Legalacsonyabb arányban pedig az látható, hogy az eszközhasználat után beszélük meg a gyermekekkel a látottakat, illetve hallottakat.

A kontroll kérdésköréhez tartozik még, hogy ellenőrzik-e a szülők azokat a tartalmakat, amelyeket a gyermekük megtekint. A kérdőívben is vonatkozott erre két kérdés. Az egyik a televíziós tartalmakra, a másik pedig az internetes tartalmakra.

8. számú grafikon: Milyen gyakran ellenőrzi, hogy mit néz a gyermeke a tévében?

Forrás: Saját adatgyűjtés, 2022

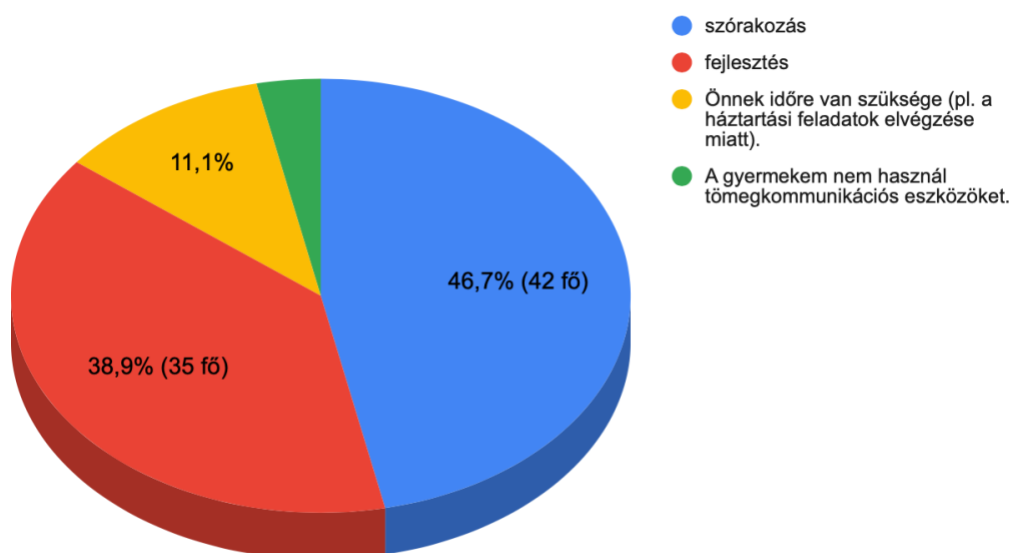

9. számú grafikon: Milyen gyakran ellenőrzi, hogy mit néz a gyermeke az interneten?

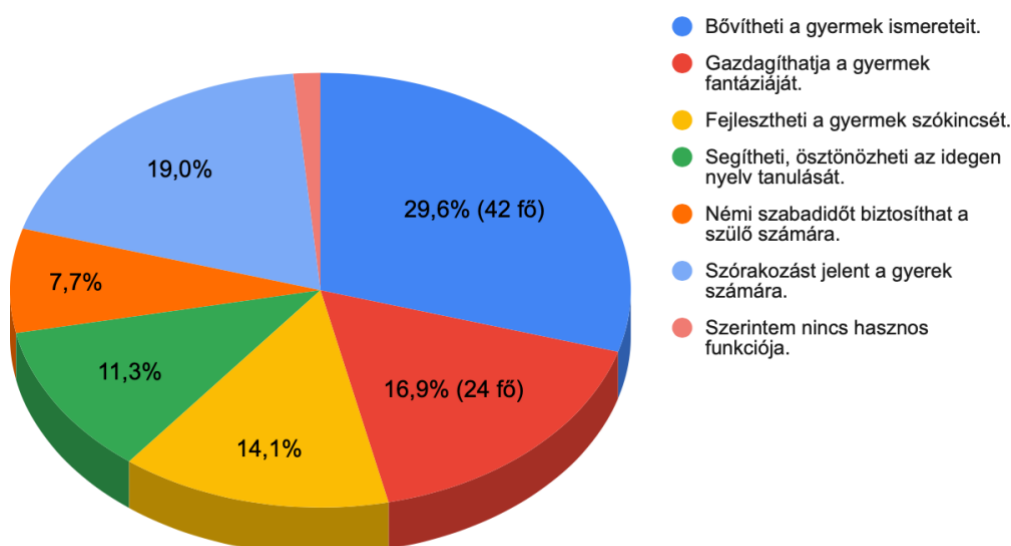
Forrás: Saját adatgyűjtés, 2022

A nyolcadik és kilencedik számú grafikon alapján az látható, hogy a szülők mindkét esetben a legnagyobb arányban szinte mindig ellenőrzik a tartalmakat. Az internetezésnél nem, azonban a televíziózásnál látható olyan eset is, amikor csak ritka az ellenőrzés.

Az utolsó két kérdés főként arra vonatkozott, hogy a szülők mit gondolnak az IKT eszközökről. Tehát, hogy milyen céllal adják gyermeküknek és milyen pozitív, avagy negatív hatásokat társítanak hozzájuk.

4. számú diagram: Milyen célból biztosítja gyermeke számára a tömegkommunikációs eszközök (TV/rádió/DVD/internet) használatát? Forrás: Saját adatgyűjtés, 2022

5. számú diagram: Válassza ki azt, amelyet a TV-nézés/IKT eszközhasználat/internetezés leghasznosabb funkcióinak tart! Forrás: Saját adatgyűjtés, 2022

A negyedik és ötödik számú diagram segít bemutatni azt, hogy a szülők többsége szórakoztatás, illetve fejlesztés céljából alkalmazza az eszközöket. Emellett hasznosnak tartják, mert bővítheti a gyermekek ismereteit, illetve szórakoztatást jelent a számukra. Viszonylag magas arányt ért még el az is, hogy a szülők szerint gazdagíthatják az eszközök a gyermekek fantáziáját. Ezt követően az, hogy segítheti és ösztönözheti az idegen nyelvek tanulását, majd az, hogy fejlesztheti a gyermek szókincsét. A legalacsonyabb arányban az jelenik meg, hogy időt biztosít a szülő számára.

A negyedik számú hipotézisemben azt feltételezem, hogy a felsőfokú szakképzettséggel vagy ennél magasabb szintű végzettséggel rendelkező szülők jobban kontrollálják a gyermekeik IKT használatát. Ennek alapján az ehhez tartozó kérdéseket a következő táblázatban vetem össze a két csoport alapján, az édesanya végzettségét tekintve és külön véve az televízió- és az internethasználatot.

Kérdés (A televíziózás korlátozására vonatkozóan)	<u>1. csoport</u> Felsőfokú szakképzés vagy ennél magasabb szintű végzettség (31 fő)	<u>2. csoport</u> Érettségi vagy ennél alacsonyabb végzettség (19 fő)
A tv előtt töltött idő hétköznap átlagosan	19% 1 óra felett	63% 1 óra felett
Csak szülői felügyelettel használhatja gyermeke otthon a televíziót?	83% igen 4% nem 13% nem néz televíziót	73% igen 21% nem 5% nem néz televíziót
Korlátozza-e 5 év körüli gyermeke televízió előtt töltött idejét, ha igen, mi alapján?	83% időtartam és tartalom 6% tartalom 3% nem korlátoz 10% nem néz	57% időtartam és tartalom 15% tartalom 10% időtartam 5% nem korlátoz 17% nem néz
Milyen gyakran ellenőrzi, hogy mit néz a gyermeke a tévében?	87% szinte mindig 3% gyakran 10% nem néz	63% szinte mindig 21% gyakran 10% ritkán, 5% nem néz

5. számú táblázat: A televízió korlátozása végzettség szerint

Forrás: Saját adatgyűjtés, 2022

Az ötödik táblázat alapján látható, hogy a televíziózás terén az első csoport gyermekei átlagosan az ajánlásoknak megfelelően, egy óránál kevesebb időt töltenek a televízió előtt. Azonban a második csoport átlagolt eredményét tekintve ez nem jelenthető ki és többen használják egy óránál több ideig a televíziót, egy gyermek esetében a szülő négy-öt órát is jelzett. A felügyelet terén kis százalékban, de az első csoport gyermekeit felügyelik magasabb számban és többen nem használják a televíziót. A korlátozás alapját tekintve szintén az első csoport magasabb arányban jelezte azt, hogy mind az időtartamot, mind a tartalmat is korlátozza és a második csoport nagyobb arányban nem korlátoz egyáltalán. Az ellenőrzés terén ismét az első csoport ellenőriz nagyobb arányban szinte mindig. Ez alapján az mondható, hogy az első csoportban levő szülők magasabb arányban korlátozzák a televízióhasználatot.

Kérdés (Az internetezés, tablet, szg., telefon korlátozására vonatkozóan)	<u>1. csoport</u> Felsőfokú szakképzés vagy ennél magasabb szintű végzettség (31 fő)	<u>2. csoport</u> Érettségi vagy ennél alacsonyabb végzettség (19 fő)
Csak szülői felügyelettel használhatja gyermeke otthon a számítógépet, tabletet, laptopot?	64% igen 0% nem 36% nem használ	47% igen 26% nem 26% nem használ
Csak szülői felügyelettel használhatja gyermeke otthon az okostelefont, mobiltelefont?	70% igen 4% nem 26% nem használ	57% igen 26% nem 16% nem használ
Korlátozza-e 5 év körüli gyermeke számítógép (laptop, tablet stb.) előtt töltött idejét, és ha igen, mi alapján?	83% időtartam és tartalom 6% tartalom 6% nem használ	57% időtartam és tartalom 15% tartalom 10% időtartam 10% nem használ
Milyen gyakran ellenőrzi, hogy mit néz a gyermeke az interneten?	64% szinte mindig 4% gyakran 22% nem internetezik	73% szinte mindig 26% gyakran

6. számú táblázat: Az internetezés, a tablet, a számítógép és a telefon korlátozása végzettség szerint.

Forrás: Saját adatgyűjtés, 2022

A hatodik táblázatból kiderül, hogy a felügyelet kapcsán ebben az esetben is az első csoport ért el magasabb százalékot. Illetve a korlátozás terén szintén ez látható. Azonban a második csoport magasabb arányban jelezte azt, hogy a gyermekük nem használ internetet, illetve tablettet/laptopot/számítógépet. Az ellenőrzés résznél azonban a második csoport kitöltői jelezték magasabb százalékos arányban, hogy szinte mindig ellenőrzik gyermeküket. Viszont összességében ismét az mondható el, hogy az első csoporthoz tartozó szülők magasabb arányban kontrollálják a gyermekük eszközhasználatát.

A kérdőív bemutatását követően a Szól-e? eredmények összesített változatát is bemutatom az alábbi táblázat segítségével. Az eredményeket átlagolva ábrázolom szubtesztenként.

Szubteszt	Pontátlag
Szóemlékezet	7,76
Álszavak hallási megkülönböztetése	7,82
Formaegyeztetés	3,30
Nyelvtani morféimák – produkció	7,76
Nyelvtani morféimák – megértés	11,12
Álszóismétlés	28,06
Mondatismétlés – tartalom	3,96
Mondatismétlés - szerkezet	3,24
Hangtani tudatosság	3,96
Figurasor másolása	8,86
Gyors megnevezés (pont)	34,52
Gyors megnevezés (idő)	57,02

7. táblázat: A Szól-e? eredmények átlagolt eredményei szubtesztenként

Forrás: Saját adatgyűjtés, 2022

Ahogy arra már fentebb is említést tettem, az Amerikai Gyermekgyógyászati Akadémia (2016) szerint kettő és öt éves kor közötti gyermekek IKT használata nem megfelelő, ha meghaladja a napi egy órát. Ezért a Szól-e eredmények kapcsán összehasonlítottam a gyermekek azon két csoportját, akik egy óránál magasabb időtartamban használják a televíziót és azt, akik kevesebb, mint egy órát használják a televíziót naponta.

Szubteszt	1 óránál magasabb időtartamban használók (28 fő)	1 óránál alacsonyabb időtartamban használók (32 fő)
Szóemlékezet	6,83	8,28
Álszavak hallási megkülönböztetése	8,16	7,62
Formaegyeztetés	3,33	3,28
Nyelvtani morfémák – produkció	5,94	8,78
Nyelvtani morfémák – megértés	10,27	11,59
Álszóismétlés	24,88	29,84
Mondatismétlés – tartalom	3,05	4,46
Mondatismétlés - szerkezet	2,61	3,59
Hangtani tudatosság	3,11	4,43
Figurasor másolása	7,55	9,59
Gyors megnevezés (pont)	34,88	34,31
Gyors megnevezés (idő)	66,05	51,93

8. számú táblázat: Szól-e? eredmények a televízióhasználat függvényében

Forrás: Saját adatgyűjtés

A hetedik táblázat eredményei alapján nagyon szépen kirajzolódik, hogy melyek azok a területek, amelyeken az átlag szerint jobban, illetve gyengébben teljesített a két csoport. Az egy óránál magasabb arányban televíziót használók összesen három területen teljesítettek jobban, mint a másik csoport. Az álszavak hallási megkülönböztetésében, a formaegyeztetésben és a gyors megnevezés pontszámainál, azonban itt az idejük több, mint tíz másodperccel is alacsonyabb. Jelentős eltérések mutatkoznak a szóemlékezet, a nyelvtani morfémák produkciós szegmensében, az álszóismétlésben és a figurasor másolás szubtesztekben. A legjelentősebb eltérés az álszóismétlés esetén látható.

A nyolcadik számú táblázat eredményeit igyekeztem korreláció segítségével is összevetni, illetve az egyéb kérdésekkel való összefüggést is megtekinteni. Az alábbi táblázat ábrázolja az eredményeket.

	Hány évesen használta először önállóan a televíziót?	Hány évesen használta először önállóan az okostelefont?	Hány évesen használta először önállóan a tablet?	Korlátozza gyermeke televízió előtt töltött idejét?	Korlátozza gyermeke számítógép, laptop, tablet stb. előtt töltött idejét?	Mennyi időt tölt gyermeke a televízió képernyője előtt egy átlagos hétköznapi?
Szóemlékezet	r= -0,2309	r= 0,1493	r= 0,0789	r= 0,1738	r= 0,0056	r= -0,1252
Álszavak hallási megkülönböztetése	r= 0,0708	r= 0,1438	r= -0,0778	r= 0,2240	r= 0,2521	r= -0,0042
Formaegyeztetés	r= -0,1297	r= -0,0814	r= -0,3639	r= 0,1507	r= 0,1464	r= 0,1518
Nyelvtani morfémák – produkció	r= 0,0460	r= -0,1855	r= -0,1071	r= 0,0843	r= -0,1027	r= -0,2647
Nyelvtani morfémák – megértés	r= -0,1433	r= -0,1862	r= -0,1316	r= 0,0908	r= 0,0803	r= -0,2011
Álszóismétlés	r= -0,0041	r= -0,0778	r= -0,0557	r= 0,1401	r= 0,0288	r= 0,0090
Mondatismétlés - tartalom	r= -0,0539	r= 0,0166	r= -0,2262	r= 0,3105	r= 0,1894	r= -0,1029
Mondatismétlés - szerkezet	r= -0,0820	r= 0,0492	r= -0,0977	r= 0,1994	r= 0,0781	r= 0,0427
Hangtani tudatosság	r= 0,2727	r= 0,1704	r= 0,0757	r= 0,1676	r= -0,1108	r= -0,0861
Figurasor másolása	r= 0,0750	r= -0,1050	r= 0,0109	r= 0,1132	r= -0,0528	r= -0,2242
Gyors megnevezés (pont)	r= 0,0182	r= 0,0897	r= -0,0423	r= 0,0120	r= 0,1760	r= 0,1649
Gyors megnevezés (idő)	r= -0,1976	r= -0,0490	r= 0,0523	r= -0,1609	r= -0,1323	r= 0,2309

9. számú táblázat: A Szól-e? és a kérdőív egyes kérdései közötti korreláció

Forrás: Saját adatgyűjtés, 2022

A kilencedik számú táblázat alapján az látható, hogy az eredmények nem mutatnak nagy mértékű együttjárást. Néhány területen láthatóak kiemelkedőbb eredmények, ezeket kiemeltem. Ennek alapján fontosnak tartom azt, hogy a vizsgálatot nagyobb elemszámmal is elvégezzem, hiszen a nyolcadik számú táblázat eredményei viszont nagyon jól látható eltéréseket mutatnak.

2.4. Diskusszió

Az eredmények alapján a következőkben kielemezem, hogy az egyes hipotézisekben tett feltevések teljesültek-e.

1. számú hipotézis: Feltételezem, hogy a gyermekek jelentős százaléka már 2 éves kora előtt használja az IKT eszközöket.

Ez a hipotézisem az én elérési körömbbe tartozó gyerekek között nem a feltételezéseimnek megfelelő mértékben igazolódott be. Hiszen a 50 gyerek közül mindössze 14 találkozott kétéves kora előtt televízióval, 11 a rádióval, négy a vezetékes/ nem okostelefonnal, három a tablettel, kettő az e-book olvasóval, az okostelefonnal, a kézi játékgéppel, a testtel irányítható játékkonzollal és az mp3 lejátszóval. Ez azt jelenti, hogy a gyermekek kevesebb, mint fele találkozott az eszközökkel kétéves kora előtt. Ez tekinthető pozitív eredménynek, hiszen az Amerikai Gyermekgyógyászati Akadémia (2019) ajánlásai alapján a 18 hónaposnál fiatalabb gyermekeknek nem ajánlatos az eszközökkel kapcsolatba lépniük.

2. számú hipotézis: Feltételezem, hogy magasabb az aktív eszközhasználók aránya, mint a passzív, a televízió, az okostelefon és a tablet használatára vonatkozóan.

Ez a feltételezésem az eredmények alapján beigazolódott, mert mind a három eszközt tekintve magasabb arányban használják aktív módon, mint passzívan. A legnagyobb különbséget a televízióhasználat terén lehetett megállapítani.

3. számú hipotézis: Feltételezem, hogy a szülők többsége szórakoztatás céljából alkalmazza az IKT eszközöket.

Ez a hipotézisem szintén beigazolódott, hiszen a 50 szülő közül 46% azt jelezte, hogy szórakoztatás céljából alkalmazza az eszközöket. Emellett magas számban (39%) jelölték még be a fejlesztési célzatot is, és 11% azt jelezte, hogy időre van szüksége és amiatt, használja az eszközöket.

4. számú hipotézis: Feltételezem, hogy a felsőfokú szakképzettséggel vagy ennél magasabb szintű végzettséggel rendelkező szülők jobban kontrollálják a gyermekeik IKT használatát.

Az elemzés alapján az jelenthető ki, hogy a korlátozásra vonatkozó kérdések terén a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező szülők azokat a válaszokat választották, amelyek arra engednek következtetni, hogy magasabb arányban korlátozzák az eszközhasználatot. Így ez alapján, az eredmények a feltételezéseim szerint alakultak.

5. számú hipotézis: Feltételezem azt is, hogy a televízióban/tableten/telefonon/számítógépen látottak megbeszélése a televíziózás és internetezés közben alacsony számban jelentkezik.

Ez a hipotézis is erősen beváltotta a feltételezéseim. Az esetek több, mint felében (54%) a szülők csak akkor beszélnek meg a gyermekükkel a látottakat, ha kérdése van hozzá kapcsolódóan. Emellett azért 36%-ban az a visszajelzés is érkezett, hogy az eszközhasználat közben beszélnek meg a látottakat és mindössze 10% jelezte azt, hogy az eszközhasználat után vitatják meg a látottakat.

6. számú hipotézis: Feltételezem, hogy a verbális emlékezet terén gyengébben teljesítenek azok a gyermekek, akik több televíziót néznek. Így ez a SZÓL-E? Szóemlékezet, illetve mondatismétlés szubtesztjében is érezhető lesz.

Az elemzés során az rajzolódott ki, hogy mind a szóemlékezet, mind a mondatismétlés szubteszteken valóban alacsonyabb pontszámot értek el átlagosan azok a gyermekek, akik több, mint egy óránként használják a televíziót. Így a hipotézisben tett feltételezésem beteljesült.

7. számú hipotézis: Feltételezem, hogy azon gyermekek, akik az ajánlásoknál magasabb időtartamban (több, mint egy óra) használják a televíziót, mint erős vizuális ingert, a Hangtani tudatosság szubtesztben gyengébb eredményt érnek el.

Az ebben a hipotézisben tett feltételezésem beigazolódott. A gyermekek azon része, akik magas arányban használják a televíziót, az átlagolt eredményt tekintve, alacsonyabban teljesítettek a legtöbb területen.

Összességében a kutatásomból azt szűrtem le, hogy egyes hipotézisekkel érdemes lenne nagyobb mintában is dolgozni. Ehhez biztosan több időre lesz szükség, hiszen olyan tényezők jelentkeznek a felvétel közben, amik nem befolyásolhatók (például a gyermekek betegsége). Azonban a Szól-e? szűrőeljárást ennek ellenére is jó eszköznek éreztem, mert viszonylag alaposan megismerhettem a gyermekeket a beszédük szempontjából a vizsgálat közben és közben számszerű adatokra tettem szert általa.

A kérdőívet tekintve már utólag én is látom, hogy hosszú és lehetségesnek tartom, hogy ezért érkezett kevesebb kitöltés. Viszont az eredményei fontos kérdésekre adtak választ és ezért okoz nehézséget a lerövidítése.

Fontosnak érzem, hogy a továbbiakban az eredmények alapján még foglalkozzak ezzel a témával, hiszen jól látható volt a magas és az alacsony televízióhasználók közötti különbség a Szól-e? szubtesztek eredményeiben.

III. ÖSSZEFOGLALÁS

Az egész pályamunkámra visszatekintve az egyik legfontosabb tényező az, hogy nagyon sokat tanulhattam belőle. Örülök, hogy egy olyan témát választottam, amiben el tudtam merülni és elhivatottan kereshettem hozzá az adatokat. Egy nagy tanulási folyamat volt, míg a szakirodalmi áttekintést megfogalmaztam és megtaláltam a hozzákapcsolódó irodalmakat. Az ott olvasottak azonban nem csak a pályamunkához, hanem az én szakmai tájékozottságomhoz is hozzátektek.

Az szakirodalmi áttekintés alapján jutottam arra, hogy érdemes felmérni a gyermekek eszközhasználati szokásait és annak minőségét, időtartamát, illetve magát a szülői kontrollt felette. Emellett pedig fontosnak tartottam megtekinteni a Szól-e? eredményeket a magas, illetve normál/alacsony televíziózási szokású gyermekek esetén és mindezt összevetni.

Maga a kutatási rész azáltal, hogy nagyrészt személyesen vehettem fel a vizsgálatokat, szintén egy olyan gyakorlati tudáshoz jutottam hozzá, amelyet egy életen át már hasznosítani tudok. Emellett rengeteg szakmai kapcsolatot szereztem általa, hiszen nagyon sok logopédussal vehettem fel a kapcsolatot, akik azóta is érdeklődnek az eredmények iránt.

Talán a legnagyobb feladat a kérdőív kitöltésére való ösztönzés volt. Ezt igyekeztem a mellékletek között található plakát segítségével is megtenni, de a legtöbb esetben személyesen nem volt alkalmam a szülőkkel találkozni, így online formában, ismeretlenül nehéz volt a bizalom elnyerése.

Az eredményeket tekintve az látható, hogy az én kutatási körzetemben a gyermekek viszonylag alacsony százalékban lépnek kapcsolatba kétéves koruk előtt az IKT eszközökkel, azonban akik már használják, nagy mértékben aktív használói az eszközöknek. A szülőket tekintve főként szórakoztatás és fejlesztés céljából alkalmazzák a gyermekeiknél. A kontroll terén az állapítható meg, hogy a főiskolai szakképzés, vagy ennél magasabb iskolai végzettségű szülőknél magasabb arányban jelenik meg az eszközök használatának kontrollálása. A Szól-e? vizsgálat eredményeinek elemzése során két csoportra bontottam a gyermekeket. Az egyik csoport egy óránál magasabb időtartamban használja a televíziót, a másik pedig ennél alacsonyabb időtartamban. Ez alapján az eredmények azt mutatták, hogy a legtöbb szubteszten az alacsonyabb időtartamban használók érték el a jobb átlagot.

Az eredmények fényében azt javasolnám, hogy érdemes lenne a kutatás folytatása nagyobb mintával és az egyes szubtesztek részletesebb kivizsgálásával, akár más egyéb vizsgálatok segítségével igénybevitelével.

Összességében úgy érzem, hogy végig tudtam csinálni azt, ami a terveim között szerepelt és kaptam olyan eredményeket, amelyek további kérdéseket vetnek fel, illetve érdemesnek tartom, hogy foglalkozzak vele a későbbiekben.

Mint leendő gyógypedagógus nagyon fontosnak tartom ezt a témát és ennek a fontosságára való figyelemfelkeltést. Célom az, hogy minél többen megismerjék ezt a témát és ezáltal tudatos döntéseket hozzanak a gyermekeikkel kapcsolatban, hiszen ezzel akár az életüket is megváltoztathatják.

IRODALOMJEGYZÉK

Aradi M., Baranyi I., Csepregi A., Fehérné Kovács Zs., dr. Kas B., Kiss E., dr. Mlinkó R., Sósne Pintye M., dr. Stefanik K., dr. Telcs B., Varga Zs. (2019): *Ajánlások a fejlődési zavarok és az érzékszervi fogyatékoságok korai szűréséhez, állapotmegismeréséhez* Módszertani kézikönyv. Családbarát Ország Nonprofit Közhasznú Kft. Budapest.

Forrás: https://gyermekut.hu/pdf/ajanlasok_e-verzio.pdf (Letöltés: 2021.12.11.)

Balogh É. (2004): *Fejlesztéslélektan*. Didakt Kiadó.

Barabási A. L. (2008): *Behálózva – A hálózatok új tudománya*. Helikon.

Berán E., Berta J., Csabai K., Márkus L., Medgyesi P. (2019): *Fejlesztéslélektan gyakorlatok*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Forrás: <https://doi.org/10.1556/9789634544715> (Letöltés: 2022.03.13.)

Bóna J. (2018): A beszédfejlődés kisgyermekkorától kamaszkorig. *Gyermeknevelés*. 6. 3. sz., 111-122.

Forrás: <http://ojs.elte.hu/gyermekneveles/article/view/559/458> (Letöltés: 2022. 01.03.)

Chonchaiya W, Pruksananonda C. (2008): *Television viewing associates with delayed language development*.

Forrás: *Acta Paediatr.* Jul;97(7):977-82. doi: 10.1111/j.1651-2227.2008.00831.x. Epub 2008 May 2. PMID: 18460044.

Cole, M., Cole, Sheila R. (2006): *Fejlesztéslélektan*. Osiris Kiadó, Budapest. Fordította: Bodor Péter, Bíró Szilvia, Kiss Szabolcs, Kalas Zsuzsa, Kéri Rita

Csapóné Ferenczi Sz. (2019). Szülők támogatása a kisgyermek megfelelő médiahasználatában. (21.o.) *A digitális világ hatása a gyermekekre*. III. Nemzetközi Kisgyermek-nevelési Konferencia. Apor Vilmos Katolikus Főiskola.

Forrás: <http://real.mtak.hu/92172/1/A%20digitális%20világ%20hatása%20a%20gyermekekre.pdf> (Letöltés: 2021.11.19.)

Danis I., Farkas M., Herczog M., Szilvási L. (2011): A koragyermekkorai fejlődés természete – fejlődési lépések és kihívások. *Biztos Kezdet Kötetek II.* Szakmai lektor: Stefanik K. Szerkesztő: Balázs I. Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet. Budapest.

Forrás: <https://mek.oszk.hu/14800/14806/14806.pdf> (Letöltés: 2021.11.22.)

Dávid M., Dorner L., Hatvani A., Soltész P., Taskó T., Soltész-Várhelyi K. (2015): *Az IKT hatása a kognitív működésekre iskoláskorban.* Magyar Pszichológiai Szemle, 2016. 71. I/9. 165-195.

Forrás: <http://real.mtak.hu/35610/1/0016.2016.71.1.9.pdf> (Letöltés: 2022.01.03.)

Dávid M., Faragó B., Kecskeméti-Székely K. Zs., Taskó T. A. (2019): Kutatás az expresszív szókincs fejlettségének és az infokommunikációs eszközök használati gyakoriságának az összefüggéseiről korai gyermekkorban. *Anyanyelv-pedagógia* 2019. évi 4. szám

Forrás: <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=820> (Letöltés: 2021.11.22.)

Dr. Donauer N. (2021): *Online felület használata, kütyüzés.* Észak-Közép-Budai Centrum Új Szent János Kórház és Szakrendelő YouTube csatornája, Online Tudástár Szülőknek. Készült az Emberi Erőforrások Minisztériumának támogatásával.

Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=9pbS50-00i8> (Megtekintés: 2022.03.25.)

F. Lassú Zs., Megyeriné Fácskai J. (2021): „A tévé maradt az egyetlen lehetőség, ami lefoglalta őket” – Hatéves kor alatti gyermekek és családjuk digitális eszközhasználatának változása a Covid19 járvány idején. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat* 8. évf. 2. szám 187-204.

o.

Forrás: <http://ojs.elte.hu/gyermeknevelas/article/view/2565> (Letöltés: 2022.01.05.)

Fehérné Kovács Zs., Kas B., Sósné Pintye M. (2018): *Szemponatok a nyelv- és beszédfejlődési zavarok szűréséhez és állapot megismeréséhez.* Családbarát Ország Nonprofit Kft., Budapest.

Forrás: http://real.mtak.hu/85740/1/Fehérné_Kas_Pintye_2018.pdf (Letöltés: 2021.11.21.)

Fővárosi Pedagógiai Szakszolgálat XI. kerületi Tagintézménye: *A kötelező logopédiai szűrésekről*

Forrás: <https://11.fpsz.hu/a-kotelezo-logopediai-szuresekrol/> (Letöltés: 2021.11.21.)

Gereben F., Fehérné Kovács Zs, Kas B., Mészáros A. (2012): *Beszéd- és nyelvi zavart mutató (beszéd fogyatékos) gyermekek, tanulók komplex vizsgálatának diagnosztikus protokollja*. Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft.

Forrás: http://paks.tmps.hu/userfiles/files/diagnosztikai_kezikonyv_3fejezet.pdf

(Letöltés: 2021.11.21.)

Gerebenné Várbíró K., Reményi T., Rosta K. (2021): *Szenzoros információfeldolgozás, mozgás, nyelvi képesség A Frostig-elven alapuló nevelési terápia elmélete és gyakorlata*. Gondolat Kiadó, Budapest.

Gyarmathy É. (2019). *Stabilitás a mobilitásban*. (114.o.-121.o.) A digitális világ hatása a gyermekekre. III. Nemzetközi Kisgyermek-nevelési Konferencia. Apor Vilmos Katolikus Főiskola. Forrás: <http://real.mtak.hu/92172/1/A%20digitális%20világ%20hatása%20a%20gyermekekre.pdf> (Letöltés: 2021.11.19.)

Györkő E. (2020): Az atipikus fejlődés alapvető kérdései (1. rész). *Iskolakultúra* 2020/10.

Forrás: <http://www.iskolakultura.hu/index.php/iskolakultura/article/view/31868/33225>

(Letöltés: 2022.03.20.)

Györkő E. és Klein Á. (2018): A sírástól az első szótagig. *Gyermeknevelés*, 6. 3. sz., 70–

76. Forrás: <http://ojs.elte.hu/gyermeknevelés/article/view/539/439> (Letöltés: 2022.03.20.)

Hajtó K., Lengyel A., Sós né Pintye M., Szabó M., Tóth A. (2019): *Gyermekút. Lépések. Módszertani kézikönyv. II. kötet. Tájékoztató pontok a gyermeki fejlődéshez és eltéréseinek felismeréséhez (0-5 év)*. Családbarát Ország Nonprofit Közhasznú Kft. Budapest.

Forrás: https://gyermekut.hu/pdf/Lepesek_II_e-verzio.pdf (Letöltés: 2022.01.10.)

Kas B., Lőrík J., M. Bogáth R., Sz. Vékony A., Sz. Mályi N. (2012): *SZÓL-E? Szűrőeljárás az óvodáskori logopédiai ellátáshoz ÚTMUTATÓ*. LogoTech+ Kft., Székesfehérvár.

Komár Z. (2017): *Generációelméletek. Új Köznevelés Folyóirat* 2017/8-9.

Forrás: <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-koznevelés/generacioelméletek>

(Letöltés: 2021.11.20.)

Konok V., Peres K., Ferdinandy B., Jurányi Z., Bunford N., Ujfalussy D. J., Réti Z., Kampis G., Miklósi Á. (2020): Hogyan hat a mobileszköz-használat az óvodások figyelmére és társas-kognitív készségeire? *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*, 8(2), 13-31.

Forrás: <https://doi.org/10.31074/gyntf.2020.2.13.31> (Letöltés: 2022.03.02)

Lendvainé Décsy K. M. (2007): *A megkésett beszédfejlődés lehetséges és kizárható okai, valamint terápiás lehetőségek és eredmények egy konkrét gyermek esetében*. Doktori értekezés. Pannon Egyetem Nyelvtudományi és Neveléstudományi Doktori Iskola, Veszprém.

Forrás: https://konyvtar.uni-pannon.hu/doktori/2007/Lendvaine_Decsy_Kornelia_dissertation.pdf

(Letöltés: 2022.04.07.)

Mccrindle, M., Wolfinger, E. (2010): Az XYZ ábécéje. A nemzedékek meghatározása. *Korunk*, III. folyam, 21. 11. sz.

Forrás: http://korunk.org/letoltlapok/Z_RKorunk2010november.pdf

(Letöltés: 2021.11.20.)

Molnár Gy. (2008): Az IKT-val támogatott tanulási környezet követelményei és fejlesztési lehetőségei. *Szakképzési Szemle XXIV. évfolyam* 2008/3 pp. 258

Forrás: <http://www.mszt.iif.hu/documents/szsz0803-molnar.pdf> (Letöltés: 2021.11.07.)

Neuberger T. (2014): *A spontán beszéd sajátosságai gyermekkorban*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.

Forrás: <http://mek.oszk.hu/14900/14954/14954.pdf?fbclid=IwAR1unm8uM-I-obRIAvqlsCI-0KkhdIaujHAWimDqAlcFBXmnPSZorynfyFQ> (Letöltés: 2022. 02.17.)

Prensky, M. (2001): *Digitális bennszülöttek, digitális bevándorlók*. Fordította: Kovács Emese.

Forrás: Ont he Horizon (NCB University Press, Vol. 9 No. 5. 2001. október) Copyright 2001. Marc Prensky http://goliat.eik.bme.hu/~emese/gtk-mo/didaktika/digital_kids.pdf (Letöltés: 2021.11.19.)

Rácz K., F. Földi R., Barthel B. (2012): A beszéd- és mozgásfejlődés összefüggései. *Gyógypedagógiai Szemle* 2012/2.

Forrás: https://www.prae.hu/prae/gyosze.php?menu_id=102&jid=39&jaid=577 (Letöltés: 2022.04.07.)

Rosta K. (2015): A nyelvi fejlődés folyamata, az eltérő nyelvi fejlődés korai felismerése és terápiája. *Gyermeknevelés Folyóirat* 3. évf. 2. szám 121-130.

Forrás: <http://ojs.elte.hu/gyermeknevelés/article/view/688/583> (Letöltés: 2022.02.02)

Rosta K. (2018): Az óvodáskori beszédzavarokról. *Gyermeknevelés*, 6. 3. sz., 93–98.

Forrás: <http://ojs.elte.hu/gyermeknevelés/article/view/557/456> (Letöltés: 2022.02.02.)

Szekeres N. (2014). A mese élni tanít - Képzelet- és fantázia-tréning. *Új Köznevelés folyóirat*, 70 (1-2).

Forrás: <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-koznevelés/a-mese-elni-tanít> (Letöltés: 2022.02.13)

Tancz T. (2011): *A kommunikáció és a nyelv fejlődése a kora gyermekkorban*. Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar. Pécs.

Forrás: http://janus.ttk.pte.hu/tamop/tananyagok/kommunikacio_es_fejlodes/index.html (Letöltés: 2022. 03.10.)

Tarr É. (2017): Az ismeretlen eredetű beszédhanghibák felosztása. *Logopédia* II. évfolyam 1. szám. 5-18. o.

Forrás: http://epa.oszk.hu/03000/03039/00002/pdf/EPA03039_logopedia_2017_1_005-018.pdf (Letöltés: 2022.02.16.)

V. Konok, K. Liskai-Peres, N. Bunford, B. Ferdinandy, Zs. Jurányi, D. J. Ujfalussy, Zs. Réti, Á. Pogány, G. Kampis, Á. Miklósi (2021): *Mobile use induces local attentional precedence and is associated with limited socio-cognitive skills in preschoolers*. Science Direct. Elsevier Computers in Human Behavior. Volume 120, July 2021, 107658

Forrás: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0747563221000807?via%3Dihub> (Letöltés: 2022. 02. 16.)

Yolanda (Linda) Reid Chassiakos, MD; Jenny Radesky, MD; Dimitri Christakis, MD; Megan A. Moreno, MD; Corinn Cross, MD; Council on communications and media; David Hill, MD; Nusheen Ameenuddin, MD; Jeffrey Hutchinson, MD; Alanna Levine, MD; Rhea Boyd, MD; Robert Mendelson, MD; Wendy Sue Swanson, MD (2016): *Children and Adolescents and Digital Media*. Pediatrics (2016) 138 (5): e20162593.

Forrás: <https://publications.aap.org/pediatrics/article/138/5/e20162593/60349/Children-and-Adolescents-and-Digital-Media> (Letöltés: 2022.01.30.)

Zemán A. A. (2020): *A vizuális ingerek és az életkor hatása a fonológiai tudatosság fejlődésére 4-6 éves korban*. Nyelvfejlődés csecsemőkortól kamaszkorig. Szerkesztette: Bóna Judit – Krepsz Valéria.

Forrás: https://www.eltereader.hu/media/2020/08/Bóna-Krepsz-Nyelvfejlődés-csecsemőkortól-kamaszkorig_WEB.pdf (Letöltés: 2022.02.05.)

Zóka K. (2019): *A világ befogadásának változásai kisgyermekkorban*. (159.o.-173.o.) A digitális világ hatása a gyermekekre III. Nemzetközi Kisgyermek-nevelési Konferencia. Apor Vilmos Katolikus Főiskola.

Forrás: <http://real.mtak.hu/92172/1/A%20digitális%20világ%20hatása%20a%20gyermekekre.pdf> (Letöltés: 2021.11.19.)

(1) AAP Council on Communications and Media. (2016): *Media and Young Minds*. Pediatrics, 138. 5. sz.

Forrás: <https://doi.org/10.1542/peds.2016-2591> (Letöltés: 2021.11.19.)

(2) KSH (2012): *IKT-eszközök és használatuk*.

Forrás: <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/ikt/ikt11.pdf> (Letöltés: 2021.11.19.)

(3) A SZÓL-E? szűrőeljárás weboldala – A szűrőeljárásról

Forrás: <http://www.szole.hu/index2.html> (Letöltés: 2021.11.21.)

(4) 1536/2016. (X. 13.) kormányi határozattal elfogadott Magyarország Digitális Oktatási Stratégiája (2016.06.30)

Forrás: <https://digitalisjoletprogram.hu/files/55/8c/558c2bb47626ccb966050debb69f600e.pdf> (Letöltés: 2022.02.19.)

(5) 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet - a pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről. (Hatály: 2017.IX.1. – 2017.IX.18.)

Forrás:<https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=a1300015.emm&targetdate=20170901&printTitle=15/2013.+%28II.+26.%29+EMMI+rendelet> (Letöltés: 2022.02.22.)

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet (Forrás: <http://ehmmsa.nmhh.hu/nemzetkozi-adatok/9-57#9-57>)

NMHH Egységes hírközlés-, média- és mozgókép-statisztikai adatbázis

Mobiltelefon előfizetések száma

Negyevezés	Me.	2016	2017	2018	2019	2020
Magyarország	ezer db	9 952	9 945	10 042	10 273	...

Negyevezés	Me.	2011	2012	2013	2014	2015
Magyarország	ezer db	11 690	11 579	11 590 R	11 726	9 952

Negyevezés	Me.	2006	2007	2008	2009	2010
Magyarország	ezer db	9 966	11 030	12 234	11 792	12 012

Negyevezés	Me.	2001	2002	2003	2004	2005
Magyarország	ezer db	4 967	6 983	7 945	8 727	9 320

Negyevezés	Me.	1996	1997	1998	1999	2000
Magyarország	ezer db	473	708	1 070	1 628	3 076

Negyevezés	Me.	1991	1992	1993	1994	1995
Magyarország	ezer db	8	23	46	143	265

Negyevezés	Me.	1990
Magyarország	ezer db	3

NMHH Egységes hírközlés-, média- és mozgókép-statisztikai adatbázis

Számítógéphasználók a lakosság százalékában

Megnevezés	Me.	2016	2017	2018	2019	2020
Magyarország	%	75	75	..	..	..

Megnevezés	Me.	2011	2012	2013	2014	2015
Magyarország	%	69	72	73	76	..

Megnevezés	Me.	2006	2007	2008	2009	2010
Magyarország	%	56	60	66	65	67

Megnevezés	Me.	2002	2003	2004	2005
Magyarország	%	..	..	43	43

3. számú melléklet (Forrás: <http://ehmmsa.nmhh.hu/nemzetkozi-adatok/9-57#9-57>)

NMHH Egységes hírközlés-, média- és mozgókép-statisztikai adatbázis

Internethasználók becsült száma összesen

Megnevezés	Me.	2016	2017	2018	2019	2020
Magyarország	ezer db	7 730	7 468	7 385	7 784	..

Megnevezés	Me.	2011	2012	2013	2014	2015
Magyarország	ezer db	6 799	7 041	7 232	7 515	7 730

Megnevezés	Me.	2006	2007	2008	2009	2010
Magyarország	ezer db	4 731	5 353	5 612	6 182	6 517

Megnevezés	Me.	2001	2002	2003	2004	2005
Magyarország	ezer db	1 480	1 600	2 400	2 700	3 736

Megnevezés	Me.	1996	1997	1998	1999	2000
Magyarország	ezer db	100	200	400	600	715

Megnevezés	Me.	1991	1992	1993	1994	1995
Magyarország	ezer db	0	5	20	50	70

Megnevezés	Me.	1990
Magyarország	ezer db	0

Az Infokommunikációs technológiai eszközök használata c. kérdőív

Kedves Kitöltő!

Murár Nóra vagyok az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem végzős gyógypedagógus (logopédia - inkluzív nevelés szakos) hallgatója. Ahhoz, hogy sikeresen befejezzem a kutatásomat, az Ön segítségére van szükségem.

A pályamunkám célja annak felmérése, hogy milyen infokommunikációs technológiai (IKT) eszköz-használat jellemzi az 5 évesek korosztályát és milyen a nyelvi fejlettsége ezeknek a gyermekeknek. A következő kérdések tehát az Ön 5 év körüli gyermeke IKT-használati szokásaira vonatkoznak. A kitöltés névtelen, semmilyen következménnyel nem jár Önre nézve. Nincsenek "jó" és "rossz" válaszok, az Ön őszinte véleményére vagyok kíváncsi.

A vizsgálatban történő részvétel önkéntes és névtelen (anonim), a kódszám megadása ahhoz szükséges, hogy az adatait az 5 éves kori SZÓL-E? szűrőeljárással össze tudjuk kapcsolni.

Kérem, amennyiben egyetért a fenti feltételekkel, a kódszáma megadását követően megjelenő kérdésre adott „Igen” válasszal igazolja. Ezzel hozzájárul a kutatásban való részvételhez.

A kérdőív 44 kérdésből áll és körülbelül 15 percet vesz igénybe a kitöltése.

Köszönöm a segítségét és a kitöltésre szánt időt!

Kérem, írja le ide a következő kódot: A vizsgálatban résztvevő 5 év körüli gyermek születési éve és hónapja egybeírva és a vizsgálatban részt vevő keresztnévének első három betűje (pl. 201411BEN)

A kutatásban való részvételem körülményeiről részletes tájékoztatást kaptam, a feltételekkel egyetértek. (A válaszlehetőség elején levő körbe írt X-szel vagy aláhúzással jelölje a választ.)

- ☐ igen
- ☐ nem

1. Az Ön gyermekének a neme:

- ☐ fiú
- ☐ lány
- ☐ egyéb:

2. Hány éves és hány hónapos a gyermek? (Pl. 5 év 4 hónap)

---

3. Ikerterhességből született-e a gyermek? Ha igen, akkor kérem töltse ki valamennyi ikertestvérre vonatkozóan a kérdőívet.

- ☐ igen
- ☐ nem

4. Kérem, írja ide, hogy milyen kódot használt a gyermek ikertestvéreire vonatkozó kérdőívben (ha több ikertestvére is van a gyermeknek, akkor mindegyik kódot írja ide). A kód ebben az esetben is a gyermek születési éve és hónapja egybeírva, valamint a gyermek keresztnévének első három betűje (pl. 201411ANN)

---

5. A gyermek jelenlegi súlya:

---

6. A gyermek jelenlegi hossza:

---

7. Kérem sorolja fel, kivel/kikkel él egy háztartásban a gyermek.

---

8. Kérem, jelölje meg a megfelelőt! Ön az adott gyermek ...

- ☐ Édesanyja
- ☐ Édesapja
- ☐ Egyéb:

9. Melyik évben született Ön?

---

10. Melyik évben született a gyermek másik szülője?

---

11. Mi az Ön legmagasabb iskolai végzettsége?

- ☐ Kevesebb, mint 8 általános
- ☐ 8 általános
- ☐ Szakmunkásképző
- ☐ érettségi
- ☐ Felsőfokú szakképzés
- ☐ Főiskola/egyetem
- ☐ Posztgraduális képzés
- ☐ Tudományos fokozat

12. Mi a gyermek másik szülőjének legmagasabb iskolai végzettsége?

- ☐ Kevesebb, mint 8 általános
- ☐ 8 általános
- ☐ Szakmunkásképző
- ☐ érettségi
- ☐ Felsőfokú szakképzés
- ☐ Főiskola/egyetem
- ☐ Posztgraduális képzés
- ☐ Tudományos fokozat

13. Lakóhely típusa:

- ☐ Község, falu vagy annál kisebb település
- ☐ Város
- ☐ Megyeszékhely
- ☐ Budapest

14. Kérem jelölje be, hogy a következő munkavállalói csoportok közül melyikbe tartozik:

- ☐ Alkalmazott – vezető beosztásban
- ☐ Alkalmazott – beosztott
- ☐ Önálló vállalkozó
- ☐ Munkanélküli, álláskereső
- ☐ Gyermekgondozási ellátást kap (GYES, GYED)
- ☐ Háztartásbeli
- ☐ Nyugdíjas/rokkantnyugdíjas

15. Kérem jelölje be, hogy a következő munkavállalói csoportok közül melyikbe tartozik a gyermek másik szülője:

- ☐ Alkalmazott – vezető beosztásban
- ☐ Alkalmazott – beosztott
- ☐ Önálló vállalkozó
- ☐ Munkanélküli, álláskereső
- ☐ Gyermekgondozási ellátást kap (GYES, GYED)
- ☐ Háztartásbeli
- ☐ Nyugdíjas/rokkantnyugdíjas

16. Volt-e bölcsődés vagy családi napközis a gyermeke?

- ☐ igen
- ☐ nem

17. Ha igen, hány hónapos korában kezdte el?

---

18. Igénybe vesz-e a család más, a hat év alatti gyermekeknek szóló napközbeni ellátásokat (pl. játszóház, baba-mama klub)?

- ☐ igen
- ☐ nem

19. Történt-e mélyreható változás a gyermek, család életkörülményeiben (egészségi vagy környezeti pl. válás, munkahely elvesztése, anya vagy apa elvesztése stb.)?

- ☐ igen
- ☐ nem

20. Fokozottan gondozott volt-e az anya a várandóssága alatt? (Pl. magasvérnyomás, terhességi diabétesz stb.)

- ☐ igen
- ☐ nem

21. Van-e a gyermeknek olyan észlelt betegsége és/vagy eltérő-megkésett fejlődésre utaló jele, fogyatékossága, amely rendszeres kontrollt igényel? Ha igen, mi az?

- ☐ Nem, nincs.
- ☐ Igen, látássérült.
- ☐ Igen, hallássérült.
- ☐ Igen, autizmus spektrum zavar.
- ☐ Igen, a beszédfejlődés zavara.
- ☐ Igen, az értelmi fejlődés zavara.
- ☐ Igen, mozgássérült.
- ☐ Egyéb:

22. Hány IKT-eszköz van az otthonukban? Töltse ki a következő táblázatot és válaszát jelölje X-szel. Ha nem rendelkezik az adott eszközzel, akkor válassza a 0-át.

	0	1	2	3	4	5
Televízió						
Okos televízió						
Okostelefon						
Mobiltelefon (hagyományos nyomógombos)						
Vezetékes telefon						
Tablet (táblagép)						
Laptop/notebook/netbook						
Asztali számítógép						
E-book olvasó						

23. Rendelkezik-e az 5 év körüli gyermeke saját mobiltelefonnal, okostelefonnal?

- ☐ igen
- ☐ nem

24. Rendelkezik-e az 5 év körüli gyermeke saját számítógéppel, lappal vagy tablettel?

- ☐ igen
- ☐ nem

25. Használják-e informatikai eszközöket az óvodában, ahová gyermeke jár? Ha használják, milyen gyakran?

- ☐ Nem, nem használják.
- ☐ Ritkábban, mint hetente (Pl. havi egyszer).
- ☐ Hetente egyszer.
- ☐ Hetente többször.
- ☐ Naponta egyszer.
- ☐ Naponta többször.

26. Hány évesen használta először az 5 év körüli gyermeke az alábbi eszközöket? (Válaszát X-szel jelölje a táblázatban.)

	1 éves kora előtt	1-2 éves kora között	2-3 éves kora között	3-4 éves kora között	4-5 éves kora között	Soha nem használt még
Televízió						
Rádió						
Vezetékes telefon/nem okostelefon						
Okostelefon						
Asztali számítógép						
Táblagép/ „tablet”						
E-book olvasó						
Kézi játékgép pl. nintendó, PSP kvarcjáték						
Olyan játékkonzol, amit testtel is lehet irányítani (pl. Wii, Kinect)						
Olyan játék, amelyet billentyűzettel, kézi vezérlővel vagy egyéb nagyobb mozgást nem igénylő játékvezérlővel lehet irányítani.						
MP3 lejátszó						

27. Kérem jelölje be, hogy a gyermek az adott eszközt AKTÍVAN használja-e (egyedül, önállóan bekapcsolja, csatornát vált, beír valamit, játszik vele, keres stb.) vagy PASSZÍVAN használja (nem önállóan végzi, csak nézi, befogadja a tartalmat, de ő maga nem önállóan használja).

	Aktív használat	Passzív használat	Egyik sem
Televízió			
Rádió			
Vezetékes telefon/nem okostelefon			
Okostelefon			
Asztali számítógép			
Táblagép/ „tablet”			
E-book olvasó			
Kézi játékgép pl. nintendo, PSP kvarcjáték			
Olyan játékkonzol, amit testtel is lehet irányítani (pl. Wii, Kinect)			
Olyan játék, amelyet billentyűzettel, kézi vezérlővel vagy egyéb nagyobb mozgást nem igénylő játékvezérlővel lehet irányítani.			
MP3 lejátszó			
Mesét néz a televízióban			
Nem mesét (pl. sorozatot, híreket) néz a televízióban			
Mesét néz vagy hallgat a számítógépen / laptopon / tableten / okostelefonon			
Valamilyen elektronikus eszközön játszik			
Videótelefonál (Skype vagy más szoftver segítségével)			
Telefonál (vezetékes vagy mobiltelefonnal)			
Üzenetet küld (chat funkció) (Pl. matricát vagy hangulatjelet)			
Üzenetet küld (SMS) (Pl. matricát vagy hangulatjelet)			
Keres az interneten (Pl. képeket)			
Képeket nézeget az interneten			

Rajzol a számítógépen, laptopon, tableten, okostelefonon			
Zenét hallgat (Pl. Youtube vagy egyéb oldal használatával)			
Videót néz (Pl. Youtube)			
Saját készítésű családi videót nézeget			
Saját készítésű képeket nézeget			

28. Mit jelent az "internetezés" az Ön gyermeke esetében (mire használja a leggyakrabban az internetet, mi jellemzi gyermeke internethasználatát)?

---

29. Mennyi időt tölt az 5 év körüli gyermeke összesen a televízió képernyője előtt egy átlagos hétköznapi és egy átlagos hétvégi napon? Ebből mennyi idő az, amikor kifejezetten a TV-képernyőre figyel a gyermek, és mennyi idő az, amikor a gyermeke nem a televíziót nézi, hanem egyéb tevékenység (pl. játék, evés...) közben be van kapcsolva a háttérben a TV-készülék? Jelölje be a táblázatban!

	Nem fordul elő	Kevesebb, mint 30 perc	Kevesebb, mint egy óra	1 és 1,5 óra között	1,5 – 2 óra	2-3 óra	3-4 óra	4-5 óra	Több, mint 5 óra
Televízió előtt töltött idő hétköznapi									
Televízió előtt töltött idő hétvégén									
Kifejezetten a TV-re figyelés ideje hétköznapi									

Kifejezetten a TV-re figyelés ideje hétvégén									
Nem a televíziót nézi, csak a háttérben szól (hétköznap)									
Nem a televíziót nézi, csak a háttérben szól (hétfvégén)									

30. Mennyi ideig képes az Ön gyermeke egyhuzamban a TV-képernyőre figyelni (amikor nem foglalkozik mással, csak a TV-nézéssel)?

- ☐ Nem néz televíziót a gyermekem.
- ☐ 5 perc
- ☐ 10 perc
- ☐ 20 perc
- ☐ 30 perc
- ☐ 40 perc
- ☐ 50 perc
- ☐ 1 óra
- ☐ Több, mint egy óra.

31. Csak szülői felügyelettel használhatja gyermeke otthon a számítógépet, tabletet, laptopot?

- ☐ igen
- ☐ nem
- ☐ Nem használ a gyermekem számítógépet, tabletet vagy laptopot.

32. Csak szülői felügyelettel használhatja gyermeke otthon az okostelefont, mobiltelefont?

- ☐ igen
- ☐ nem
- ☐ Nem használ a gyermekem okostelefont vagy mobiltelefont.

33. Csak szülői felügyelettel használhatja gyermeke otthon a televíziót?

- ☐ igen
- ☐ nem
- ☐ Nem néz televíziót.

34. Korlátozza-e 5 év körüli gyermeke televízió előtt töltött idejét, és ha igen, akkor miben nyilvánul meg ez a korlátozás?

- ☐ Nem korlátozom.
- ☐ A tartalmat korlátozom, amit a gyermek megtekinthet.
- ☐ Az időtartamot korlátozom, ameddig a gyermekem nézheti a televíziót.
- ☐ A tartalmat és az időtartamot is korlátozom.
- ☐ Egyéb:

35. Mi alapján állít fel szabályokat gyermeke TV-nézésével kapcsolatban?

---

36. Korlátozza-e 5 év körüli gyermeke számítógép (laptop, tablet, stb.) előtt töltött idejét, és ha igen, akkor miben nyilvánul meg ez a korlátozás?

- ☐ Nem korlátozom.
- ☐ A tartalmat korlátozom, amit a gyermek megtekinthet.
- ☐ Az időtartamot korlátozom, ameddig a gyermekem használhatja a számítógépet.
- ☐ A tartalmat és az időtartamot is korlátozom.
- ☐ Egyéb:

37. Mi alapján állít fel szabályokat gyermeke számítógép- (laptop, tablet, stb.) használatával kapcsolatban? Kérem, röviden fejtse ki írásban.

---

38. Miközben a gyermeke tv-t/videót/DVD-t néz, Ön leggyakrabban mit szokott csinálni?

Több választ is megjelölhet!

- ☐ Együtt vagyok a gyermekkel.
- ☐ Házimunkát végzek. (Pl. főzés, mosás, takarítás)
- ☐ Könyvet/újságot olvasok.
- ☐ Internetezem.
- ☐ Dolgozom.
- ☐ Tornázom.
- ☐ Nem néz televíziót a gyermekem.

39. Miközben a gyermeke számítógépezik (vagy tabletezik, laptopozik), Ön leggyakrabban mit szokott csinálni? Több választ is megjelölhet!

- ☐ Együtt vagyok a gyermekkel.
- ☐ Házimunkát végzek. (Pl. főzés, mosás, takarítás)
- ☐ Könyvet/újságot olvasok.
- ☐ Internetezem.
- ☐ Dolgozom.
- ☐ Tornázom.
- ☐ Nem számítógépezik/tabletezik/laptopozik a gyermekem.

40. Milyen gyakran fordul elő, hogy megbeszéljük gyermekükkel a televízióban, vagy interneten, számítógépen látottakat, hallottakat?

- ☐ Csak akkor beszéljük meg, ha a gyermeknek kérdése van a látottakkal, hallottakkal kapcsolatban.
- ☐ Utólag, a tévézés vagy számítógépezés után megbeszéljük a látottakat, hallottakat a gyermek kérdése nélkül.
- ☐ Tévézés vagy számítógépezés közben folyamatosan megbeszéljük a látottakat, hallottakat a gyermek kérése nélkül.
- ☐ Nem néz televíziót/nem számítógépezik a gyermekem.

41. Milyen gyakran ellenőrzi, hogy mit néz a gyermeke a tévében?

- ☐ Soha
- ☐ Ritkán
- ☐ Alkalmanként
- ☐ Gyakran
- ☐ Szinte mindig

- Nem néz televíziót a gyermekem.

42. Milyen gyakran ellenőrzi, hogy mit néz a gyermeke az interneten?

- Soha
- Ritkán
- Alkalmanként
- Gyakran
- Szinte mindig
- Nem internetezik a gyermekem

43. Milyen célból biztosítja gyermeke számára a tömegkommunikációs eszközök (TV/rádió/DVD/internet) használatát?

- ☐ Szórakoztatás
- ☐ Fejlesztés
- ☐ Önnök időre van szüksége (pl. a háztartási feladatok elvégzése miatt).
- ☐ A gyermekem nem használ tömegkommunikációs eszközöket.
- ☐ Egyéb:

44. A tévézésnek/IKT eszközhasználatnak/internetezésnek nem csak hátrányai, hanem előnyei is lehetnek. Kérjük, hogy az alábbiak közül válassza ki azt, amelyet a TV-nézés/IKT eszközhasználat/internetezés leghasznosabb funkcióinak tart!

- ☐ Bővítheti a gyermek ismereteit.
- ☐ Gazdagíthatja a gyermek fantáziáját.
- ☐ Fejlesztheti a gyermek szókincsét.
- ☐ Segítheti, ösztönözheti az idegen nyelv tanulását.
- ☐ Néma szabadidőt biztosíthat a szülő számára.
- ☐ Könnyen elérhető családi program.
- ☐ Szórakozást jelent a gyerek számára.
- ☐ Szerintem nincs hasznos funkciója.
- ☐ Egyéb:

A SZÓL-E? SZŰRŐELJÁRÁS ÉS AZ INFOKOMMUNIKÁCIÓS TECHNOLÓGIAI ESZKÖZÖK HASZNÁLATÁNAK ÖSSZEFÜGGÉSEI

Kedves Szülő!

Murár Nóra vagyok az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem végzős gyógypedagógus (logopédia - inkluzív nevelés szakos) hallgatója. Ahhoz, hogy sikeresen elkészítsem a szakdolgozatom és végre valóra váljon az az álmom, hogy a gyermekekkel foglalkozhassak, az Ön segítségére van szükségem.

A szakdolgozatom célja annak felmérése, hogy milyen infokommunikációs technológiai (IKT) eszköz-használat jellemzi az 5 évesek korosztályát és milyen a nyelvi fejlettsége ezeknek a gyermekeknek. A kérdőívben levő kérdések tehát az Ön 5 év körüli gyermeke IKT-használati (pl. tv, telefon) szokásaira vonatkoznak. A kitöltés névtelen és semmilyen következménnyel nem jár Önre nézve. Nincsenek "jó" és "rossz" válaszok, az Ön őszinte véleményére vagyok kíváncsi.

A vizsgálatban történő részvétel önkéntes és névtelen (anonim), a kódszám megadása ahhoz szükséges, hogy az adatait az 5 éves kori SZÓL-E? szűrőeljárással össze tudjam kapcsolni.

Kérem, amennyiben egyetért a fenti feltételekkel, írja be a következő linket a böngészőbe: <https://tinyurl.com/33hjn9r8>
Majd a kódszáma megadását követően megjelenő kérdésre adott „Igen” válasszal igazolja. Ezzel hozzájárul a kutatásban való részvételhez.

Köszönöm a segítségét és a kitöltésre szánt időt!

6. számú melléklet

Kedves Szülők!

Biztosan emlékeznek rá, hogy gyermekük részt vett a tanév elején a törvényben előírt, több év óta hagyományosan megvalósuló, logopédiai szűrésen, ami elsősorban a gyermekek kiejtését vizsgálta. Ez alapján fontossági sorrendet kellett felállítanom, ahol az életkor és a gyerekek beszédében jelentkező probléma súlyossága volt a döntő. A következő logopédiai szűrés a következő tanév elején lenne aktuális, de most jelentkezett az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem egyik kedves, végzős logopédus hallgatója - Murár Nóra -, aki kutatási témája az Infokommunikációs technológiai (IKT) eszközök használatának beszédállapokra gyakorolt hatását vizsgálja. Így most szeretettel és tisztelettel kérem Önöket, hogy járuljanak hozzá, hogy gyermekük ismét egy részletesebb logopédiai állapotfelmérésen vegyen részt, aminek eredménye nagymértékben hozzájárul a további terápiás célok megvalósulásához (azoknál, akik már most is rendszeresen járnak foglalkozásra), ill. az esetlegesen a jövőben megvalósuló logopédiai fejlesztés során iránymutató lehet a terápia sikere érdekében.

A logopédiai állapotfelmérés eredményének megismerése minden szülő számára előre egyeztetett időpontban lehetséges. Itt a fejlesztéssel kapcsolatos további kérdéseket, lehetséges időpontokat is megbeszéljük. Továbbá kérem, hogy töltsék ki a hallgató által összeállított kérdőívet akár online, akár papír alapon, melyről hozzájárulásukat és visszajelzésüket e levél aláírásával, valamint a kitöltés módjának aláhúzásával, s a pedagógiai asszisztenshez való eljuttatásával várom.

Előre is köszönöm együttműködésüket!

---

logopédus

Tel:

Hozzájárulok, hogy gyermekem részt vegyen a részletes logopédiai állapotfelmérésen.

.....

(szülő aláírása)

A hallgató által készített kérdőívet online / papír alapon szeretném kitölteni.

(A megfelelő rész aláhúzendó)